

Van het Putje tot De Herberg

In de zomer van 2004 werd het plan geboren om aan de hand van verhalen van betrokkenen de geschiedenis van de dak- en thuislozenopvang achter de WRZV-hallen in Zwolle in de vorm van een compilatie vast te leggen. Directe aanleiding voor het idee van Joop van Ommen, stagiair Deltion Jeroen Imming en andere medewerkers van de WRZV was de beoogde verhuizing van de voorziening naar de Terborchstraat. Bij het ter perse gaan van dit boekje is het nog niet bekend of, en zo ja wanneer de verhuizing zal plaatsvinden. Maar de ontwikkeling van het Putje, een particulier initiatief dat lange tijd alleen maar kon bestaan omdat het gedoogd werd, tot De Herberg, een breed gedragen, officiële maatschappelijke voorziening, is een feit. Het boekje is dan ook de symbolische kroon op al het werk dat er voor nodig was om de opvang achter de WRZV te ontwikkelen, te behouden en te legaliseren.

De korte levensbeschrijvingen van de dak- en thuislozen vormen gezamenlijk een dwarsdoorsnede van de mensen die in De Herberg worden opgevangen. Deze verhalen zijn niet af, de toekomst van deze mensen is onbekend. Ze illustreren de diversiteit en de ernst van de dak- en thuislozenproblematiek en ze tonen de noodzaak aan van een goede opvang. Een voorziening met een 'voorportaalfunctie', waar alle dak- en thuislozen in eerste instantie welkom zijn.

In de Zwolse Herberg is plaats voor iedereen.

Colofon:

'Van het Putje tot De Herberg' is in opdracht van Joop van Ommen tot stand gekomen dankzij sponsoring van: de woningcorporaties Deltawonen, SWZ, Openbaar Belang in Zwolle, Beter Wonen Hardenberg, Beter Wonen IJsselmuiden, BWS Raalte, DES Genemuiden, Het Saalien Olst, Vechthorst Dalfsen en Woonconcept Meppel, Hoogeveen, Steenwijk.

Opmaak en realisatie: Marsman Reclame Hattem, www.marsmanreclame.nl

Samenstelling, teksten en foto: Marijke Mosterman (Magnolia Journalistieke Producties)

Interviews bewoners 'De Herberg': Jeroen Imming

Prijs: € 4,95 De gehele opbrengst gaat naar De Herberg

Inhoud

Voorwoord Margriet Meindersma

1. Het Putje
2. De Problematiek
3. De Herberg
4. Voorzitters van de Stichting Sporthallen WRZV
5. Stichting Sociale Vrienden van de WRZV
6. Straatwerk, Politie en Psychiatrie
7. De Burgemeesters
8. Zwerver Bram, de Wethouder en de Gemeente
9. De Politiek
10. Iedereen helpt mee
11. Media, Prijzen en Onderscheidingen
12. Herberg-concept vindt navolging

Tot slot

Dak- en thuislozen zijn niet langer te negeren.
Ze zijn overal. Ook in dit boekje.

Er is plaats voor hen in de Herberg

Dit boek is een boek vol verhalen. Verhalen van mensen over hun betrokkenheid met de WRZV sporthallen en bij het werk dat daar binnen en vooral ook daarbuiten gebeurt onder de bezielende leiding van Joop van Ommen.

Mijn betrokkenheid dateert uit het begin van mijn wethoudersperiode in Zwolle, ik denk zo ongeveer 1987. Een groep mensen, jongerenwerkers (Joop Schinkel en Henk Smits) en Joop en Nettie, organiseerden regelmatig in de IJsselhallen zaalvoetbalwedstrijden voor woonwagengedwongen, leden van de Molukse groepering en enkele andere groeperingen. Men wilde met elkaar voetballen en er werden speciale activiteiten georganiseerd voor jongeren die nergens anders een plek hadden.

Regelmatig konden afgesproken wedstrijden op het laatste moment niet doorgaan omdat in de IJsselhallen activiteiten rond beurzen, tentoonstellingen en shows voorrang kregen. Er werd gezocht naar alternatieven. Na enig zoeken werd een oplossing gevonden door samen met de woningcorporatie SAVO plannen te maken voor herontwikkeling van de Buitengasthuizen. Woningbouw, renovatie zowel als nieuwbouw, en de bouw van een dubbele sporthal leidde tot een unieke samenwerking, tot het behoud van het grootste deel van een markant hofje en tot de opening van een heel bijzondere sporthal.

Als wethouder van volkshuisvesting heb ik van harte meegewerkt aan het tot stand komen van deze samenwerking. En het toenmalig College van B en W heeft ondanks de wetenschap dat een rendabele exploitatie van deze sporthallen buitengewoon moeilijk was, willens en wetens besloten om in financieel opzicht afspraken te maken met de initiatiefnemers vanwege het bijzondere karakter van de op te richten sporthal.

In 1988 werd deze bijzondere sporthal geopend. Een sporthal waar zaalvoetbal voor gehandicapten centraal stond en staat, aangevuld met tal van andere sportactiviteiten. De sociale functie van sport werd gecombineerd met een kantine die als huiskamer fungeert voor zowel individuen als groepen die wat warmte en een plekje zoeken.

De overeenkomst met andere sporthallen is het feit dat zonder overheidssteun geen sporthal draaiende te houden is, zo ook niet de WRZV hallen. Of die financiële steun nu vooraf in de investeringsfeer gegeven wordt of dat een bijdrage in de exploitatie gegeven wordt. Feit is dat sporthallen, maar ook andere sportaccommodaties het zonder overheidssteun linksom of rechtsom niet redden. Uit vergelijkingen met andere sporthallen, verschillende keren gemaakt door Deloitte en KPMG, blijkt zelfs dat de WRZV eerder met minder dan meer verlies draait.

Het verschil met andere sporthallen is wel dat de sociale functie zich in de loop der tijd sterk uitgebreid heeft.

Uitgelicht: CARLA (46 jaar)

Carla was getrouwd met een welgestelde man en had zelf ook een goede baan als directiesecretaresse. Maar Carla was niet gelukkig. Zo wist ze 25 jaar verborgen te houden dat ze leed aan de eetziekte boulimia. Carla werd depressief en liep van psychiater naar psychiater. Uiteindelijk raakte ze haar baan kwijt. Haar ouders stuurden haar naar de Kuno van Dijk stichting in Groningen. Dit is een verslavingskliniek waar mensen met verschillende vormen van verslaving onder één dak behandeld worden. Maar Carla raakte steeds verder in de put en begon te drinken. Ze leerde Hans kennen en ze werd verliefd. Hans was alcoholist en dakloos. Carla besloot met hem mee te gaan 'de straat op'. Ze kochten een stacaravan en later een grote tent. Maar Hans was vaker dronken dan nuchter en werd door de eigenaar van de camping vriendelijk verzocht het park te verlaten. Carla gaf veel om Hans, ze kon hem niet aan zijn lot overlaten en ging met hem mee. Ze kregen een huis toegewezen in Zwolle. Maar Hans was onhandelbaar als hij dronken was en schreeuwde dan de hele buurt wakker. De huisbaas verbood hem om in het huis te komen maar Hans kon niet zonder Carla. Carla koos voor de derde maal voor Hans en moest dus noodgedwongen haar huis verlaten. Uiteindelijk kwamen ze uiteindelijk terecht bij Joop van Ommen. Carla en Hans maken vaak stennis. Carla laat zich meeslepen door Hans en dan beginnen ze te drinken en zetten de hele boel op de kop.

Carla weet niet goed wat ze wil met haar toekomst. Weg bij Hans wil ze niet, maar ze is wel tot de conclusie gekomen dat ze op deze manier niet verder kan.

In de verhalen van verschillende mensen in dit boek vindt u daar voorbeelden van. Een sociale functie die zich meestal binnen de muren van de hallen afspeelt, maar de laatste jaren ook in belangrijke mate buiten de muren in de vorm van zeer armoedige onderkomens voor daklozen.

De verhalen in dit boek zijn vooral het verhaal over een man die niemand wil buiten sluiten. Het verhaal van een man met een groot hart, die de taal van de mensen spreekt. Het verhaal van een man die oprecht van mening is dat ieder mens, hoe ontheemd of verslaafd of ziek of crimineel ook, zijn eigen levensverhaal heeft en dat daarnaar geluisterd moet worden. Het verhaal van een man, die geen werktijden kent maar beschikbaar is op ieder uur van de dag en de nacht. Een man die met vriendin uiteindelijk eens met vakantie zal gaan. In Luxemburg wordt hij gebeld dat er een ernstige zaak speelt en hij overlegt niet, draait de auto en rijdt terug naar Zwolle. Een man die zich verantwoordelijk voelt voor wat zich in de samenleving voordoet en die een verantwoordelijkheid oppakt voor mensen die hij in soms erbarmelijke omstandigheden tegenkomt. Een man die allergisch is voor het weglopen voor verantwoordelijkheden door zich te verschuilen achter regels, procedures of werktijden. En dan kan de emotionaliteit en boosheid in alle hevigheid toeslaan. Een man die geen professional is, en dat ook niet wil zijn. Een man die een grote hekel heeft aan vergaderen zonder dat het iets oplevert. Een man die ergens voor gaat en niet opzij gaat voordat de dokter gekeken heeft naar de doodzieke onverzekerde vrouw.

Er zijn professionals die het fantastisch vinden dat er zulke mensen bestaan als Joop en graag met hem samenwerken, omdat Joop qua beleving en directe aanpak soms dingen kan bereiken die zij als doorgeleerde hulpverleners niet kunnen of niet mogen. Er zijn ook professionals die mensen zoals Joop bedreigend vinden en kritiek hebben op zijn niet methodisch geschoolde begeleiding.

Professionele hulp en opvang zijn buitengewoon noodzakelijk en moeten vooral in de ketenopvang sterk verbeterd worden. Maar professionele hulp zonder hulp van mensen in de samenleving leidt tot institutionalisering en verstarring.

Ik ben het dan ook van harte met Eddy van Hijum (zie verderop) eens dat professionele zorg en opvang nooit in het geheel de rol van 'Jopen' in onze samenleving kunnen overnemen. Ik zou zelfs verder willen gaan door te stellen dat de politieke bestuurders en hun ambtelijk apparaat juist dit soort mensen actief moeten zoeken en ze ondersteunen bij het werk waar ze zich vaak met hart en ziel voor inzetten.

Een gemeentebestuur moet de bijzondere mensen in haar samenleving koesteren en niet bestrijden.

De professionele hulpverlening zou een gat in de lucht moeten springen wanneer ze in hun werkgebied iemand als Joop tegenkomen. De taal en de werkwijze van professionals wordt door mensen die hulp mijden in plaats van deze te vragen vaak niet begrepen.

De duidelijke, soms niet al te vriendelijke taal van Joop wordt zelden misverstaan. Er zijn ook mensen die om uiteenlopende redenen niet meer te behandelen zijn maar wel onderdeel van onze samenleving uitmaken. Die mensen worden nog bereikt met de aanpak van Joop en soms worden ze geholpen. De aanpak van Joop is mede daarom zo uniek omdat mensen niet alleen een schamel bed en goed brood krijgen maar waar het maar enigszins kan ook ingeschakeld worden bij werkzaamheden in en rondom de hallen. Daardoor voelen die mensen zich af en toe weer betrokken en een beetje gerespecteerd.

Er is plaats in de Herberg voor iedereen, niet altijd op dezelfde locatie en onder dezelfde voorwaarden, maar in ieder geval niet op straat. Zowel niet uit mededogen als uit welbegrepen eigenbelang voor overlast. Dat wordt beoogd en dat zal ik ook overal verdedigen.

Waar de Herberg ook komt te staan, en er zijn meerdere goede plekken te vinden, de samenwerking tussen Joop en de professionele hulpverlening zal behouden moeten blijven.

Ik ben blij dat ik als wethouder in de stad Zwolle Joop tegengekomen ben. Hij is een vriend geworden. Mijn steun had hij en houdt hij. En gelukkig zijn er heel veel mensen in verschillende functies in een wijde omgeving die datzelfde met overtuiging mij nazeggen.

Margriet C. Meindersma

1. Het Putje

Hoe het begon...

‘Waarheen?’ vroeg de taxichauffeur. ‘Naar ’t Stekkie’, zei de jongen. Hij was een jaar of 14 en vastbesloten om nooit meer naar huis te gaan. De relatie met zijn stiefvader verliep, zwak uitgedrukt, niet naar wens. Bepakt en bezakt met schijnbaar z’n hele hebben en houwen kroop hij op de achterbank. Hij wilde de wijde wereld in. Maar eerst moest hij zich moed in drinken. De taxichauffeur draaide zich om, bekeek het joch meewarig, en sprak de historische woorden: ‘Jongen, jij gaat met mij mee naar huis’. De jonge ‘gelukszoeker’ vond zijn geluk op een andere manier dan hij in eerste instantie voor ogen had. Hij trok bij Joop van Ommen en zijn gezin in, woonde er een jaar of vier en maakte z’n school af. Inmiddels heeft hij een goede baan.

En zo begon het een jaar of dertig geleden. Een voor Nederland unieke opvangsvorm voor mensen die buiten de reguliere hulpverlening vallen, bijgenaamd Het Putje van Zwolle, had een aanvang genomen.

Van Het Putje tot De Herberg: een verhaal over moeizaam ploeteren en ondanks alles doorzetten, een verhaal over vechten tegen vooroordelen en bureaucratie, een verhaal over gelijkwaardigheid en respect, een verhaal apart.

De WRZV-hallen

Joop van Ommen werkte ’s nachts als taxichauffeur, volgde een praktijkopleiding tot maatschappelijk werker en werd straatwerker op vrijwillige basis. Hij ontdekte een groei van het aantal dak- en thuislozen en de bijbehorende overlast in Zwolle. Terwijl hij thuis mensen in nood opving, richtte hij in het midden van de jaren ’70 de Woensdag Recreatie Zaalvoetbal Vereniging (WRZV) op. Sport is een zeer effectief middel tegen jeugdcriminaliteit, wist hij uit ervaring. Want ondanks de grote armoede waarin zijn familie in zijn jeugd verkeerde, stuurde Joop’s moeder haar zonen naar Voetbalvereniging de Zwolse Boys, waardoor ze drie dagen per week van de straat waren. Met dit gegeven in zijn achterhoofd trainde Joop wekelijks met een aantal ‘jongens van de straat’ in de IJsselhallen en speelde een partijtje. In de jaren ‘80 stootte De IJsselhallen de WRZV af en werden op voorspraak van PvdA-wethouder Margriet Meindertsma en in nauwe samenwerking met Leen van Rij van de toenmalige woningcorporatie Savo de nieuwe WRZV-hallen aan de uiterste rand van de Zwolse binnenstad gerealiseerd. Een sportaccommodatie die destijds haar tijd ver vooruit was, want de hallen waren multifunctioneel. Niet alleen de WRZV vond er vanaf 1988 een thuis, maar ook school- en gehandicapten sport, acrogym en topvolleybal. Er werden kerkdiensten gehouden, de wekelijkse bingo, van tijd tot tijd een snuffelmarkt, carnaval, openbare en besloten feesten en Show- en Marchingband Jubal oefende er jarenlang en gaf er uitvoeringen. En last but not least: in de laatste twee decennia van de zogenoemde ‘vermaatschappelijking van de zorg’ waardoor steeds meer mensen aan de onderkant van de maatschappij buiten de boot vielen en

Uitgelicht: DAVID (45 jaar)

David is afkomstig van de Nederlandse Antillen. Hij kwam naar Nederland om te werken. Hij werkte onder andere bij een transportbedrijf en een autofabriek. Hij volgde een cursus tot systeembeheerder maar werd echter vriendelijk gevraagd de opleiding te verlaten omdat hij in slaap viel tijdens de lessen.

David is dakloos geraakt op een nare manier. Zijn woning ging in vlammen op door vermoedelijk kortsluiting. David was hiertegen niet verzekerd en belandde op straat. Hij was zijn hele bezit kwijt. Bij zijn familie kon hij niet terecht, domweg omdat die allemaal op de Antillen wonen.

Mensen van de politie brachten David naar Joop. 's Avonds eet hij mee en 's nachts slaapt hij in een van de keten achter de hal. Overdag is David te vinden bij Bonjour, waar hij deelneemt aan activiteiten in het recreatiecentrum. Zwerven is er voor David niet bij, dat vindt hij maar oneer-biedig. Het enige dat David wil is een paspoort, zodat hij terug kan naar zijn familie.

op straat kwamen te staan, bood de WRZV-accommodatie onderdak aan gemiddeld vijftig mensen die nergens anders terecht konden of wilden. In het begin in de kledkamers, later in containers achter het gebouw. Daarnaast werd de WRZV een stageplek voor ex-TBS-gestelden. De gemeente zag oogluikend toe en gedoogde.

‘Het opvanggebeuren zat ons in het bloed’

‘Waar er vijf van eten, kunnen er ook tien van eten’. Met die woorden werd Joop van Ommen opgevoed. Zijn moeder, alleenstaand en berooid na de dood van de vader van haar kinderen, maar socialiste in hart en nieren, bood mensen die niets te eten hadden een warme maaltijd en zo nodig een slaapplek op zolder. Joop denkt met weemoed aan haar terug. ‘Als kind had ze niks, en als moeder had ze na de dood van mijn vader weer niks. Ze bleef achter met vier kinderen waarvan een verstandelijk gehandicapt. Ze had geen cent, want mijn vader had financieel niets geregeld. We stonden zagezegd onder voogdij en kregen een bijstandsuitkering. Destijds ging het heel anders dan nu. Als je het lef had om naar de kermis te gaan werd je op het matje geroepen’. Joop herinnert zich de ellende nog levendig. ‘Van tijd tot tijd moesten we op de knieën voor een medewerker van de GGD. Die onderzocht ons met een luizenkam op hoofdfluis, om te kijken of mijn moeder ons wel goed verzorgde’. Ondanks alles bleef ze mensen uit de nood helpen, soms ten koste van zichzelf. ‘Ooit werd 's nachts terwijl ze sliep een kettinkje met een gouden kruisje van haar hals gestolen door iemand die ze gratis onderdak had verleend. Toen ik zei dat ik verhaal wilde halen, verklaarde ze snel dat ze het zelf wel verloren zou hebben’. Ook toen Joop de deuren van de WRZV-hallen had open gezet voor daklozen nam ze nog wel eens iemand mee naar huis. Ondanks dat het in de loop der jaren financieel gezien beter ging met de familie bleef ze zichzelf. ‘Als ik haar uitnodigde om eens naar een nieuw bankstel te gaan kijken, zei ze dat ze wel naar de kringloopwinkel ging’. Ze was een geziene vrouw en had altijd mensen om haar heen. ‘Ze zaten bij haar thuis aan twee tafels te klaverjassen en te Mens-erger-je-nieten, het was net een clubhuis daar. Als het mooi weer was dan ging ze buiten zitten, en binnen de kortste keren zat de hele stoep vol. En er was altijd wel iemand die haar in haar rolstoel over een drempel hielp, of met haar de stad in wilde gaan’. Alle positieve aandacht nam ze overigens met een korreltje zout: ‘Ik wil niet bevoorrecht worden, iedereen is gelijk. Complimenten van dezelfde mensen die me vroeger “dat mens met die hoerenjongen” noemden omdat ik niet getrouwd was, doen me niks’. Een week nadat Joop in 2000 onderscheiden werd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau overleed zijn moeder. ‘Ik ben blij dat ze dat nog heeft meegekregen. Want uiteindelijk heb ik het toch dankzij haar zo ver geschopt. Dankzij haar zat het hele opvanggebeuren ons in het bloed,’ verklaart hij.

‘Je moet niet óver de mensen, maar mét de mensen praten’

Joop voelt de verschoppelingen van de maatschappij haarfijn aan, was jarenlang één van hen. ‘Ik was twaalf jaar toen mijn vader overleed. In de jaren daarna miste ik iemand die mij aankon, iemand die mij leidde en af en toe een schop onder de kont gaf. Ik kwam tegen alles in opstand met alle gevolgen van dien. Tot m’n achttiende heb ik afgebroken wat ik maar tegen kwam’. Die levensles heeft Joop zich later ter harte genomen. Alle ervaringen, hoe negatief ook, zijn uiteindelijk positief te draaien. ‘Ik behoorde vroeger tot de groep mensen waar iedereen op af gaf, en toch voelde ik me er thuis en zocht ik er troost. En omdat ik het zelf allemaal heb meegemaakt spreek ik de taal van de mensen die ik opvang. Het heeft met wederzijds begrip te maken. Ik voel hun pijn beter aan, begrijp hen en praat met hen. Dat probeer ik altijd aan de reguliere hulpverleners uit te leggen: je moet mensen niet in de slachtofferrol zetten door óver hen te praten, je moet mét hen praten. Dan bereik je veel meer’.

Joop

Joop van Ommen werd in 1949 in Zwolle geboren. Hij bezocht een aantal jaren de ambachtsschool, maar maakte de opleiding niet af omdat hij geld moest verdienen. Hij werd taxichauffeur toen hij 18 jaar was. Terwijl hij werkte volgde hij een praktijkopleiding tot maatschappelijk werker. Na deze studie werd hij op vrijwillige basis straathoekwerker. Hij organiseerde straatvoetbal en richtte de Woensdag Recreatie Zaalvoetbal Vereniging op. De eerste jaren voetbalde de WRZV in de IJsselhallen. In 1988 kreeg de WRZV haar eigen sporthallen aan de Buitengasthuisstraat, met Joop van Ommen als directeur. Zijn hele leven heeft hij mensen in nood hulp en onderdak verleend. Eerst thuis, later in en bij de WRZV-hallen. Joop heeft drie dochters, drie schoonzonen, vier kleinzonen. Twee kleinkinderen zijn op komst. In augustus 2004 is hij in het huwelijk getreden met zijn tweede vrouw Joyce.

2. De problematiek

Het aantal dak en thuislozen groeit

Zwolle heeft net als andere middelgrote steden de afgelopen decennia in toenemende mate te maken met mensen die afglijden naar de marge van de samenleving. Deze ontwikkeling is te zien in het straatbeeld. Zwervers die op straat slapen, mensen die zich raar gedragen of overlast veroorzaken. De dak- en thuislozen komen uit alle lagen van de bevolking. Onder hen zijn alcohol- en drugsverslaafden, psychiatrische patiënten, ex-gedetineerden, mensen met sociaal-economische problemen waaronder mishandelde vrouwen met kinderen, jongeren, zwakbegaafden, asielzoekers en illegalen. Er is ook een groep mensen waarvan het huishouden zo vervuild is dat crisishulp noodzakelijk is. De overeenkomst tussen al deze mensen is dat ze geen stabiele thuissituatie hebben en niet in staat zijn een zelfstandig bestaan op te bouwen.

‘De groei van het aantal dak- en thuislozen in Nederland is het gevolg van inefficiënte samenwerking’, luidde begin 2003 een van de conclusies uit het onderzoeksrapport naar de geestelijke gezondheidsproblematiek en overlast van dak- en thuislozen in Nederland. ‘De samenwerking en afstemming tussen de vele instellingen, instanties en organisaties die zich met de meervoudige problematiek van dak- en thuislozen bezig houden is onvoldoende’, Het onderzoek werd gedaan door het Centrum voor Verslavingsproblematiek (CVO), in opdracht van GGZ Nederland, brancheorganisatie voor de geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg. Onderzocht werd hoe de straatpopulatie van dak- en thuislozen zich kenmerkt, in hoeverre sprake is van psychiatrische problematiek en in hoeverre dak- en thuislozen overlast veroorzaken. Bij het onderzoek werden vijfhonderd dak- en thuislozen betrokken en in 44 gemeenten bij 95 experts van politie en GGZ- en andere instellingen die beroepsmatig met de dak- en thuislozenproblematiek te maken hebben telefonische diepte-interviews afgenomen. Daarnaast werd in 38 kleine gemeenten een quickscan uitgevoerd.

Een van de belangrijkste conclusie van het onderzoek was ‘dat in de beeldvorming experts van politie menen dat de meeste dak- en thuislozen met psychische problemen overlast veroorzaken, terwijl GGZ-experts denken dat de meeste dak- en thuislozen die overlast veroorzaken psychische problemen hebben’ ... ‘Een risico van de verschillen in beeldvorming is dat de hulpverlening en zorg voor bepaalde groepen dak- en thuislozen niet goed op de problematiek wordt afgestemd en dat daarmee groepen dak- en thuislozen buiten het zorgaanbod vallen. Samenwerking tussen de genoemde beroepsgroepen lijkt een noodzakelijke voorwaarde om te bewerkstelligen dat hulp in de juiste mate bij de juiste personen terecht komt’. Het aantal dak- en thuislozen in Nederland wordt in dit rapport geschat op 15.200. Hierin zijn niet de vrouwen in de vrouwenopvang en de illegaal in Nederland verblijvende dak- en thuislozen opgenomen. Het Leger des Heils schatte in 2001 het aantal veel hoger in: rond de 66.000. Verhoudingsgewijs verblijven

Uitgelicht: WILLY (49 jaar)

Willy heeft een alles behalve florissante jeugd achter de rug. Zijn ouders waren alcoholist en zaten vaker in de kroeg dan thuis. Hij moest al op jonge leeftijd helpen een boterham op de plank te krijgen. Zijn ouders zopen namelijk een groot gedeelte van hun loon op. 's Avonds, als zijn ouders weer in de kroeg zaten, paste Willy op zijn jongere zusje. Op 18-jarige leeftijd besloot hij het huis uit te gaan en te trouwen, maar het huwelijk hield niet al te lang stand. Willy ging de straat op en verbleef overal en nergens. Uiteindelijk kwam hij terecht in de beruchte bende van Eindhoven. Daar zag hij verschrikkelijke dingen gebeuren. Zijn kameraad pleegde zelfmoord en een vriendin werd voor zijn ogen doodgeschoten. Uiteindelijk leerde Willy een andere vrouw kennen. Hij wilde zijn leven beteren. Ze verhuisden naar Zwolle en kregen twee kinderen. Willy startte een eigen bedrijf en ook zij kreeg een baan. Alles ging prima tot zij er vandoor ging met een ander. Toen zijn destijds 4-jarige zoonje hem vertelde dat mama met een 'vreemde' meneer in een andere stad was werd Willy laaiend. Hij wilde de boosdoener dood hebben. Hij ging naar zijn buurman om een pistool te kopen. Deze bracht hem echter tot bezinning. Willy besloot te vertrekken. Hij kwam via Utrecht en Eindhoven in Maastricht terecht. Hij leerde daar een nieuwe vrouw kennen, waar hij een korte relatie mee had. Zij was echter een drugsdealer. Willy was inmiddels verstandig geworden en besloot terug naar Zwolle te gaan. Uiteindelijk kwam hij terecht bij de WRZV-hallen.

Het liefst wil Willy weer een eigen bedrijf starten, maar de beveiliging spreekt hem ook aan. Willy heeft vroeger als portier bij gerenommeerde discotheken gewerkt.

meer dak- en thuislozen in de grote steden en de centrumgemeenten dan in kleinere gemeenten.

Volgens het rapport van advies- en onderzoeksbureau ES&E dat in 2002 in opdracht van de gemeente Zwolle de 'Ketenaanpak Zorg vóór Overlast' doorlichtte, verblijven in Zwolle ongeveer 300 dak- en thuislozen. 'Dit is nog een onderschatting omdat niet gekeken is naar marginaal gehuisvesten en mensen die permanent gebruik maken van een woonvoorziening', aldus de onderzoekers. Volgens het rapport hebben dak- en thuislozen bijna altijd problemen op meerdere gebieden, zoals op het gebied van verslaving, en op psychiatrisch en/of maatschappelijk vlak. 'Zowel landelijk als ook in Zwolle groeit de groep dak- en thuislozen en wordt hun problematiek zwaarder. Door een klein deel wordt overlast veroorzaakt'. ES&E constateerde dat in Zwolle veel voorzieningen voor dak- en thuislozen bestaan die van elkaar verschillen en dat veel daarvan onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan. De onderzoekers concludeerden dat er in 2002 in Zwolle nog geen gedeeld inzicht was op de dak- en thuislozen en op mensen die risico lopen dak- en thuisloos te worden. 'Dak- en thuislozen die slecht een hulpverleningsrelatie kunnen aangaan en 'lastig' gedrag vertonen, kunnen in de huidige reguliere voorzieningen niet terecht. De capaciteit van de omvang is daarbij beperkt. De WRZV-hallen hebben met een alternatieve voorziening een leemte in het bestaande aanbod opgevuld. Hoewel deze voorziening in een behoefte voorziet, is men het erover eens dat de geboden opvang niet optimaal is en hulp aan de betreffende groep door de reguliere instellingen geboden zou moeten worden. Op overblijvende overlast moet repressief optreden volgen. Een gedeelde visie op repressie ten aanzien van deze groep ontbreekt echter grotendeels'. Sinds 2002 is in Zwolle op het gebied van nachtopvang voor dak- en thuislozen het een en ander veranderd. Zo is er een gebruikersruimte aan de Pannekoekendijk gerealiseerd. Achter de WRZV-hallen heeft het Herberg-concept een aanvang genomen, de opvang is verbeterd en wordt professioneel begeleid.

3. De Herberg

In 2001 besloot de gemeente dat de opvang bij de WRZV-hallen zou moeten verdwijnen. Dit besluit was gebaseerd op de volgende argumenten: de huisvesting was onder de maat, de veiligheid onvoldoende gewaarborgd en ook professionele begeleiding werd op deze plek niet geboden. Bovendien gaf gebruiker van de WRZV-hallen ROC Deltion aan in de toekomst op te zullen stappen omdat een eigen schoolgebouw met sporthal in gebruik genomen zou gaan worden, en ook de Stichting Topsport Zwolle besloot een andere sporthal voor basket- en volleybal te gaan gebruiken. De klachten van omwonenden over overlast bij WRZV-feesten wakkerden de bestuurlijke onwil aan. Ook de ramp in het Hemeltje in Volendam waardoor het toezicht op veiligheidsmaatregelen in openbare gelegenheden extra werden verscherpt, deed de toekomst van de multifunctionele sportaccommodatie wankelen. Het gemeentebestuur besloot dat de deuren van de WRZV-hallen binnen vijf jaar moesten sluiten. Het is voor niemand duidelijk of deze beslissing daadwerkelijk doorgang zal vinden.

Korte tijd daarna erkenden Woningcorporaties en het Regionaal Instituut Begeleid Wonen (RIBW) de visie van Joop van Ommen dat in de Nederlandse zorgketen laagdrempelige opvang voor dak- en thuislozen ontbreekt. Zij namen in overleg met de Stichting Sociale Vrienden van de WRZV het initiatief tot verbetering van de inhumane situatie achter de WRZV-hallen. Met het thema 'Iedereen onderdak, niemand hoeft op straat te slapen', werd in 2002 'De Herberg' geboren. In 2003 werd de opvang achter de WRZV-hallen verbeterd en per 15 maart 2004 werd op deze locatie het Herberg-concept operationeel.

De Herberg voorziet in een ontbrekende schakel in de ketenaanpak van de zorg. Zorgmijders, dak- en thuisloze psychiatrische patiënten en verslaafden voor wie door hun complexe problematiek geen opvang is, ex-gedetineerden, uitgeprocedeerde asielzoekers: iedereen is er welkom. Vanuit deze zogenoemde 'voorportaalfunctie' wordt bekeken waar de mensen uiteindelijk naar toe kunnen. Zo biedt De Herberg laagdrempelige opvang in de vorm van bed, bad en brood aan dak- en thuislozen die regulier buiten de boot zijn gevallen. De mensen worden gerehabiliteerd en begeleid naar reguliere opvang, hulpverlening, dagbesteding of regulier wonen. Inmiddels werken de volgende instellingen mee aan het initiatief: deltaWonen, SWZ, Openbaar Belang, Beter Wonen Hardenberg, Beter Wonen IJsselmuiden, BWS Raalte, DES Genemuiden, Het Saalien Olst, Vechthorst Dalfsen en Woonconcept Meppel, Hoogeveen, Steenwijk. Ook andere deelnemers in de zorg, zoals GGD, RIAGG Zwolle, CAD, Leger des Heils en anderen hebben hun medewerking toegezegd. De Herberg is erkend door de Gemeente Zwolle, maar niet op de huidige locatie. Eind mei 2004 werd een nieuwe locatie voor De Herberg bekend gemaakt: de Terborchstraat, tegenover het station in Zwolle. Het voornemen heeft veel weerstand van omwonenden opgeroepen. Het is in november 2004 nog niet bekend of, en zo ja wanneer De Herberg zich op deze locatie zal gaan vestigen.

De organisatiestructuur

De Herberg is een aanvulling op de huidige Zwolse voorzieningen voor opvang van dak- en thuislozen. Uiteindelijk zal de opvang achter de WRZV-hallen verdwijnen, De Herberg vestigt zich elders in de stad in een voor het doeleinde geschikt pand. Als zodanig is De Herberg ook erkend door de Gemeente Zwolle. De Herberg richt zich vooral op diegenen die geen gebruik kunnen en/of willen maken van het bestaande reguliere aanbod.

Het project heeft drie afdelingen. Ten eerste is er het voorportaal waar beheersing centraal staat, hier wordt wel contact met de mensen gelegd, maar er is (nog) geen sprake van begeleiding. Daarnaast is er een nachtopvang, waar de resocialisatie en begeleiding gestart wordt op basis van een lidmaatschap. Tot slot kent De Herberg het pension waar mensen kunnen verblijven en worden begeleid op basis van een overeenkomst.

Prioriteiten van De Herberg zijn: veiligheid, hygiëne, orde om het huis, start van begeleiding en resocialisatie en verantwoordelijkheid van de deelnemers voor zichzelf en de omgeving. Veiligheid wordt geboden in de vorm van een detectiepoort bij de ingang, er zijn portiers aanwezig en de nachtopvang en de andere afdelingen zijn van elkaar gescheiden. De deelnemers moeten gaan betalen voor onderdak en voeding en ze moeten bijdragen aan de begeleiding. Verder zijn ze verplicht mee te werken aan de resocialisering. Met de deelnemers worden afspraken gemaakt over lidmaatschap, verblijf en begeleiding.

De organisatie van De Herberg bestaat uit een stuurgroep, een werkgroep en een klankbordgroep. De stuurgroep is samengesteld uit de directies van de woningcorporaties, WRZV, RIBW en de voorzitter van de Stichting Sociale Vrienden WRZV. In de Werkgroep zitten vertegenwoordigers van de Gemeente Zwolle, RIBW, woningcorporaties en WRZV. De Werkgroep heeft een voorbereidende en uitvoerende taak en neemt opdrachten aan van de stuurgroep. De Klankbordgroep bestaat uit deelnemers van de Keten Zorg voor Overlast, zoals CAD, Leger des Heils, Zwolse Poort, GGD. Ook neemt de doelgroep deel aan de Klankbordgroep. Het RIBW heeft in De Herberg de zorgtaak op zich genomen, daarbij verzorgt het RIBW de interne en externe communicatie, personeel, toezicht en budgetbeheer. De woningcorporaties zorgen voor huisvesting, onderhoud, vergunningen, financiën, kosten van opvang in het voorportaal en overleg met andere woningcorporaties in de omgeving.

Ter illustratie: op 20 mei 2004, twee maanden na de start van De Herberg, stonden in totaal 28 mannen en drie vrouwen ingeschreven. In die twee maanden zijn 23 gasten ingeschreven en ook weer uitgeschreven. Daarvan zijn drie mensen uitgestroomd naar de psychiatrie, vier naar het Leger des Heils, een naar RIBW, twee konden terecht bij familie

Uitgelicht: HENK (54 jaar)

Henk is iemand die helemaal leeg is en totaal aan de grond zit. Henk wil het liefst dood. 'Ik kan niet meer', zegt hij. Henk was negen jaar toen hij zijn moeder verloor. Op zijn achttiende verloor hij zijn vader en toen Henk 25 jaar was overleed zijn zoontje aan de gevolgen van nekkramp. Hierdoor liep hij een paar flinke deuken op. Henk heeft jarenlang gewerkt als buschauffeur. Hij kwam in de ziektewet, maar werkte zichzelf in de nesten door tegelijkertijd sokken en kousen te gaan verkopen op de markt. Hij werd betrapd door zijn collega's. Henk werd ontslagen en zijn schulden bij de bank en bij particulieren liepen op.

Henk heeft het gevoel dat hij achterna gezeten wordt door de personen die hij geld verschuldigd is. Deze gedachte maakt hem angstig. Hij besloot te vertrekken bij zijn vrouw en kwam terecht bij een Zwols gezin. Hier heeft Henk drie jaar 'onder-gedoken' gezeten. Op een gegeven moment belandde hij op straat. Uiteindelijk kwam hij bij Joop terecht. Henk stelt zich heel negatief op en loopt de hele dag met de ziel onder de arm rond. Het personeel en de andere dak- en thuislozen worden nou niet bepaald vrolijk van het gezin van Henk. Henk is tijdelijk opgenomen geweest bij de Zwolse Poort in Raalte. Daar konden ze echter niet verder met Henk. Hij weigerde iedere vorm van medewerking en ook daar zaten ze met de handen in het haar.

Het is vallen en opstaan met Henk. Zo werd Joop van Ommen gebeld door de RIAGG. Er zou een verwarde man op de stoep staan, die aangaf dat hij er bij de WRZV niet meer in mocht. 'Hij is van harte welkom', meldde Joop, hoewel de toestand bijna onhoudbaar is.

of vrienden, een persoon ging naar de opvang aan de Pannekoekendijk en een ander vond elders onderdak. De Herberg onderscheidt zich van reguliere opvangvoorzieningen door 'het voorportaal'. Alle mensen zijn in eerste instantie welkom. Niemand hoeft op straat te slapen, voor iedereen is er bed, bad en brood.

'Moderne brede opvang, gericht op doorstroming'

Eddy Veenstra is directeur/bestuurder van woningstichting SWZ en een van de initiatiefnemers van De Herberg.

'Al enkele jaren geleden ben ik in contact gekomen met Joop van Ommen. Met bewondering heb ik kennis genomen van het werk dat hij in (en vooral) rondom de WRZV-hallen verricht. Met beperkt beschikbare middelen zorgen hij en zijn naaste medewerkers ervoor dat niemand tegen zijn of haar wil op straat hoeft te slapen in Zwolle. Het blijkt ook al een tijd dat de opvang achter de WRZV-hallen een onmisbare schakel is in de Zwolse opvangketen. Vaak overnachten mensen bij 'Joop' die nergens anders terecht kunnen. De Zwolse woningcorporaties zien hun maatschappelijke taak ruim en ook de opvang (onderdak) van dak- en thuislozen valt hieronder. We hebben dan ook geprobeerd om de oude voorzieningen achter de WRZV-hallen te vervangen en te verbeteren. Om verschillende redenen is dit niet gebeurd. Wel hebben we er altijd voor gezorgd dat de situatie 'min of meer' leefbaar was.

Inmiddels werken we vanuit 'het Herberg-concept' achter de WRZV-hallen. Met vallen en opstaan, maar het gaat steeds beter. De procedure voor De Herberg aan de Terborchstraat loopt, terwijl ik dit schrijf. We gaan er nog steeds vanuit dat De Herberg op deze plek komt. Vóór de winter zal dit niet meer lukken. De voorzieningen achter de WRZV-hallen knappen we dan ook op de komende weken. De toekomst van De Herberg zie ik positief tegemoet. Moderne, brede opvang gericht op doorstroming. Huisvesting en beheer zijn hierbij een onmisbare taak voor woningcorporaties. 'Joop' zal ons straks goed in de gaten houden als we aan het werk zijn in 'De Herberg'. De inzet van 'Joop' is al die jaren onverminderd hoog geweest, aan ons om dit op dezelfde wijze door te zetten. We zullen de juiste mensen moeten inzetten in 'De Herberg', mensen die op een goede, duidelijke manier met de doelgroep kunnen omgaan. Dit is toch één van de successen van 'Joop'.

DeltaWonen heeft, samen met SWZ, enkele jaren geleden het initiatief genomen tot een voorziening waar ex-dak- en thuislozen (jongeren) op een goede manier, eventueel onder begeleiding, weer kunnen wonen. Deze jongeren hebben allereerst weer leren wonen in een omniet woning in Holtenbroek en hebben vervolgens meegewerkt aan de bouw van hun eigen kamer. Jongeren die ook achter de WRZV-hallen hebben geslapen, hier juist

zijn opgevangen en nu weer volop in de maatschappij staan. De Zwolse woningcorporaties gaan zich de komende jaren volop inzetten voor de huisvesting van dak- en thuislozen. 'Joop' heeft ons mede op dit spoor gezet. Ik hoop de komende jaren nog regelmatig een bulderende 'Joop' aan de telefoon te krijgen. Terecht maakt hij zich dan druk om allerlei misstanden, waar soms ook woningcorporaties bij zijn betrokken. Instellingen hebben mensen als 'Joop' nodig om de boel scherp te houden. Van zijn grote betrokkenheid en ervaring willen we in de 'nieuwe Herberg' graag gebruik maken'.

'De Herberg wil minder rigide zijn dan de reguliere opvang'

Egbert Gritter is directeur van het RIBW en evenals Veenstra een van de initiatiefnemers van De Herberg. Gritter was geschokt toen hij de containers zag waarin de dak- en thuislozen bij de WRZV-hallen verbleven.

'Samen met Eddy Veenstra (toen nog deltaWonen) liep ik in 2002 tijdens een symposium samen met Joop achter de WRZV hallen rond. Op dat moment schrok ik van de inhumane toestanden. Eddy en ik besloten daar wat aan te doen en onze hulp aan te bieden. De woningcorporaties verbeterden de huisvesting en wij leverden 20 uur ondersteunende begeleiding. Zo werd, er over doordenkend, langzamerhand het Herberg-concept geboren.

Inmiddels zijn wij nu verantwoordelijk voor de gehele begeleiding. Joop neemt soms nog maatregelen betreffende het beheer van het terrein. Op zich werken we goed samen. Maar het is erg goed dat we naar een betere huisvesting gaan. Deze opvang voorziet in een behoefte maar moet professioneler en er moet meer aandacht zijn voor socialisatie en doorstroming. Dat proberen we nu met vallen en opstaan vorm te geven. Het Herbergconcept probeert iets minder rigide te zijn dan de reguliere opvang vaak is. De voorportaalfunctie is erg noodzakelijk. Een ontbrekende schakel in de keten. We willen van dit unieke aanbod iets moois maken.

Wat me in de afgelopen jaren het meest heeft geraakt is dat een en ander zo lang is gedoogd zonder dat gezien werd hoe belangrijk de opvang was en is. Het meest raakt me nu dat mensen met een goed gevulde beurs nu om het hardst roepen dat het niet in hun buurt moet. Zo zit onze maatschappij nog steeds in elkaar. Het lijkt er op dat als je meer dan gemiddeld verdient je ook de meeste rechten hebt om niet met het probleem van de opvang geconfronteerd te hoeven worden.

Uitgelicht: TALASH

Talash is afkomstig uit Afghanistan. Talash had een eigen goedlopend bedrijf maar werd in het midden van de jaren '90 toen de Taliban het land veroverde opgepakt. Een aantal van zijn familieleden waaronder zijn dochtertje van vijf jaar oud, werden om het leven gebracht, maar Talash' moeder wist Talash vrij te kopen. Hij besloot te vluchten en betaalde veel geld aan een mensensmokkelaar om veilig naar een betere bestemming te komen. Met een paard en een ezel werden Talash en zijn vrouw hem het land uit gebracht. Ze pakten het vliegtuig naar Europa en namen de trein naar Nederland, maar het stel raakte elkaar in alle drukte kwijt. Talash verbleef een maand in onzekerheid in een asielzoekerscentrum in Emmeloord voordat hij haar kon ophalen van een politie-bureau. Ze was opgepakt omdat ze niet de juiste papieren had; die had Talash bij zich. Zijn vrouw raakte in verwachting en het stel verhuisde naar Zeewolde. Daar beviel ze van een gezonde zoon. Na de periode Zeewolde verhuisde het gezin naar Zwolle. Daar werd een tweede kind geboren. Talash en zijn vrouw gingen op vrijwillige basis werken. Zij in een kinderdagverblijf en hij in het ACZ. De kinderen gingen naar school en thuis werd alleen Nederlands gesproken. Na een verblijf van negen jaar in Nederland werd in 2004 bedreigd met uitzetting. Door de nieuwe wetgeving kan het gezin niet meer naar andere landen die lid zijn van de EU. Geld voor een vlucht naar bijvoorbeeld Canada heeft Talash niet. Ten einde raad zocht het gezin hulp bij Joop van Ommen.

Er ligt een goede toekomst voor De Herberg in het verschieft als corporaties en andere maatschappelijk betrokkenen er maar voor blijven gaan. Het voorbeeld doet inmiddels al goed volgen: in Kampen zijn op initiatief van de gemeente nu ook plannen in ontwikkeling.

Wat ik van Joop van Ommen vind? Een kerel met het hart op de goede plek. Niet lullen maar doen. Dat past prima bij uitgangspunten van het RIBW'.

4. Voorzitters van de Stichting Sporthallen WRZV (SSW)

‘Je moet er talent voor hebben’

Met de realisatie van de WRZV-Sporthallen werd in 1988 ook de Stichting Sporthallen WRZV (SSW) opgericht. Voorzitter was Leen van Rij, destijds directeur van woningcorporatie SAVO (nu deltaWonen). Van Rij herinnert zich de samenwerking met gemengde gevoelens.

‘De eerste contacten met Joop van Ommen stammen uit de tijd dat de zaalvoetbalvereniging WRZV plannen ontwikkelde om zelf een accommodatie te bouwen. Zij hadden hun oog laten vallen op het terrein aan de Buitengasthuisstraat waar de hallen nu staan. Het geval wilde dat ik als directeur van de toenmalige woningcorporatie SAVO eveneens bezig was met het verwerven van het betreffende terrein. Om elkaar niet te beconcurreren hebben we de koppen bij elkaar gestoken en samen het terrein gekocht en een verdeling gemaakt, waarbij SAVO de nu nog bestaande woningen heeft gerenoveerd en aangevuld met nieuwbouw. WRZV heeft destijds een aparte stichting opgericht (Stichting Sporthallen WRZV) om de hallen te realiseren. Op dat moment heeft Joop mij gevraagd of ik voorzitter van de nieuwe stichting wilde worden. Zo is het gebeurd. Ik heb bijna 12? jaar die functie vervuld en we hebben letterlijk lief en leed gedeeld.

Naast de functie als sporthal is het steeds onze inzet geweest om dit centrum te gebruiken als ontmoetingsplaats voor de meest uiteenlopende groepen mensen. Door het werken met vrijwilligers, randgroepjongeren, alternatief gestraften, enz. werd het centrum een begrip waar het gaat om opvangplaats voor mensen in de knel. Een logisch vervolg was het opvangen van daklozen, wat begon met het in de winter letterlijk “van de straat halen” van mensen die rondzwierven. De manier van opvang is uiteraard nooit normaal geweest, de accommodatie was er eigenlijk niet geschikt voor. Maar de gastvrijheid en het zonder onderscheid opnemen van mensen was en is iets waar ik achter sta en waarvoor ik veel respect heb. In mijn functie als voorzitter heb ik Joop altijd ondersteund en getracht daar waar nodig medewerking te krijgen. Bij de hallen zouden de mensen niet meer moeten overnachten. De voorportaalfunctie zoals die gedacht is lijkt mij een prima zaak, waardoor er als het goed loopt niemand bij voorbaat buiten de boot valt.

De inzet van Joop is bijzonder en daardoor uniek. Hij kan op zijn eigen manier uitstekend omgaan met de verschillende soorten dak- en thuislozen en zet zich vaak persoonlijk voor hen in. Het is ook een talent wat je moet hebben om dit te kunnen doen. Een ander talent van Joop is de gave om veel anderen te betrekken bij de activiteiten en de juiste mensen te vinden die zich op hun gebied in willen zetten voor deze activiteiten. Over de manier waarop kun je van mening verschillen, maar ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is. Zo is Joop en zo doet hij het dus. Als je dat onderkent dan respecteer je dat ook.

Als je ruim 12 jaar samen alles hebt doorgemaakt zijn er veel anekdotes te vertellen. Zelf heb ik me nooit met de uitvoering bemoeid. Het improvisatievermogen van Joop was steeds een bron van verwondering en soms ook vermaak. Een complete fitnessruimte opkopen, vloerbedekking uit een kantoortoren in Amsterdam halen, een bar van André van Duin bemachtigen, noem maar op. Je bleef lachen om dat soort zaken. Het was daarnaast altijd drukdruk in de hallen. Bij een broodmaaltijd met een aantal sprekers op een symposium was men zelfs vergeten de eieren te koken alvorens ze te serveren. Als degene die het eerst de dop doorhakte kon ik voorkomen dat de gasten onder de struif het spreekgestoelte moesten bestijgen. Anderzijds was er sprake van veel gezamenlijke zorgen, altijd in financiële zorgen, problemen met de verschillende ambtelijke diensten, brandweereisen, geluidsproblemen, enz. en continu een haat/liefde verhouding met de lokale politiek. Ik denk dat we het steeds weer redelijk hebben weten op te lossen, maar de meeste stress gepaard met hoge bloeddruk en al wat dies meer zij is toch wel te wijten aan dit soort spanningen.

De Herberg is een goed initiatief. Als het goed wordt beheerd en goed georganiseerd zal het goede kans hebben. Als er te veel spanningen met de omgeving ontstaan verwacht ik dat de politiek er elke keer weer op in zal springen. Ik wens De Herberg in ieder geval veel succes’.

‘Ik wil niet dat er mensen op straat of onder een brug dood gaan’

Gerrit Teunis is de huidige voorzitter van de Stichting Sporthallen WRZV en directeur van Woningcorporatie Beter Wonen in Hardenberg.

‘Een jaar of twee geleden kwam ik in contact met Joop van Ommen. Aan de contacten met hem en met de Zwolse woningcorporaties hield ik het gevoel over, dat de oplossing van de Zwolse dak- en thuislozenproblematiek niet alleen in Zwolle moest worden gevonden. Je moet ook kijken waar de ‘aanvoer’ vandaan komt en daar maatregelen nemen. Als bijvoorbeeld iemand in Hardenberg of Ommen dakloos wordt, dan pakt hij/zij de trein naar de grote stad. Dat is eigenlijk de enige route die gevolgd wordt. Zwolle is dan vaak de plek waar mensen blijven hangen. Woningcorporaties in de regio moeten zich dat realiseren en daarin hun verantwoordelijkheid nemen, hun bijdrage aan de oplossing leveren. Daarover ben ik vaak met Joop in gesprek geweest.

De dak- en thuislozenproblematiek is mij niet vreemd. Ik heb in er in het verleden als corporatiedirecteur in Enschede veel mee te maken gehad. Toen zat ik ook in het bestuur van een stichting die zich met werk bezig hield. Het hebben van werk is belangrijk, het niet hebben van werk is een factor van betekenis bij het ontstaan van dakloosheid. Werk

Uitgelicht: MARCEL (30 jaar)

Marcel verhuisde met zijn familie van Delft naar Zwolle toen hij een puber was. Marcel ging naar de MTS en de HAVO, maar beide opleidingen liepen op niets uit. Hij deed fanatiek aan karate en voetbal en in het weekend ging hij graag de kroeg in. Hij was geen lieverdje en werd vaak opgepakt door de politie. In de jaren '90 werd Marcel door de politie naar een psychiatrisch ziekenhuis gebracht. Men vermoedde dat er toch iets met hem aan de hand was. Daar constateerde men dat Marcel schizofreen was. Hij volgde een half jaar een resocialisatiecursus en ging daarna op zichzelf wonen. Zijn ouders en vrienden hadden inmiddels de handen van hem afgetrokken. Marcel had geen werk en kon op een gegeven moment de huur niet meer betalen. Hij kwam op straat terecht en sliep bij het Leger des Heils of in oude treinstellen. Uiteindelijk kwam hij bij Joop van Ommen terecht. Hij at mee in het weekend en hielp met het opruimen na de kerkdienst die elke zondag in de WRZV gehouden wordt. Marcel voelde zich bij de Vrije Evangelisatie Zwolle betrokken, omdat hij vroeger ook naar die kerk ging. Hij ging met meer klusjes helpen zoals het slopen van oude kazernes. Via Joop kreeg hij een huisje toegewezen in Zwolle. Na een paar maanden werd hij als gevolg van een burenruzie opgepakt. Hij bedreigde tijdens zijn arrestatie politieagenten met de dood. Men legde hem dwangverpleging op en hij kreeg hij medicijnen voorgeschreven. Marcel ging een cursus volgen tot bankwerker en lasser. Sinds een paar maanden mag hij weer voor Joop werken. Hij wordt begeleid en het gaat weer goed met hem.

brengt regelmaat, regelmaat hebben mensen nodig om hun leven weer op orde te krijgen. Daarover praat ik veel met Joop van Ommen, die ik van vroeger ken. Toen de WRZV-hallen nog niet bestonden, stond ik wel eens in de IJsselhallen te kijken naar de voetbalwedstrijden van de WRZV.

Als directeur van een woningcorporatie zag ik dat we niet alleen bezig moeten zijn met woningen bouwen, maar juist ook met de mensen die er in wonen. Soms dwingen de omstandigheden een corporatie er toe mensen uit hun huis te zetten. De maatschappij blijkt echter niet voldoende te voorzien in een oplossing voor de vraag waar die mensen dan naar toe moeten. Daar werd mijn corporatie een tijdje geleden zelf nadrukkelijk mee geconfronteerd. Het is moeilijk mensen op straat te zetten terwijl duidelijk is dat ze nergens naar toe kunnen. Aanleiding om daar eens dieper in te duiken, was een heel zwaar geval in Kloosterhaar in 2003. De ME kwam er aan te pas om een zwaar probleemgezin te ontzetten. Even daarvoor was een buurman van het gezin zo in de stress geraakt, dat hij ten gevolge hiervan overleed. Dat leidde tot een volksoproer, waardoor de probleemveroorzakers moesten vluchten. Ik moet zeggen dat daar alle reden toe was. Maar toch voel je je ook verantwoordelijk voor de toekomst van zo'n familie. Ook al hebben mensen dingen gedaan die niet door de beugel kunnen, hen op straat zetten is vers twee. Vooral als er kinderen in het spel zijn, in dit geval zelfs vier, dan moet je je afvragen of je hen dakloos kunt laten worden en hen zonder pardon op straat zet. Vanuit Hardenberg hebben we toen een speurtocht ondernomen naar de mogelijkheden om deze mensen toch ergens anders onder dak te krijgen. Dat leek in eerste instantie te lukken, maar uiteindelijk haakte het gezin zelf af. Ze wilden niet.

Dat was echter aanleiding voor mij om met een aantal woningcorporaties in de regio een discussie te starten over de vraag wat te doen in dergelijke situaties. Uiteindelijk leidde deze discussie in het voorjaar van 2004 tot het afsluiten van een convenant tussen tien woningcorporaties. Hierin stellen wij dat we elk in onze gemeenschappen proberen te voorkomen dat mensen dakloos worden. Als dat echt niet lukt, zoals in het voorbeeld uit Kloosterhaar, willen we toch samen een oplossing zoeken. Concreet betekent het dat woningcorporaties in de regio bereid moeten zijn om een Zwols probleemgeval op te vangen en omgekeerd. Zo is een heel stelsel van afspraken gemaakt. De situatie rondom de WRZV-hallen was daar zo'n beetje aanleiding voor; daar komen de mensen in het slechtste geval uiteindelijk terecht. Ik woon in Zwolle, ben actief in Zwolle, ben er geboren en getogen, vandaar dat ik me er betrokken bij voel.

Je hebt natuurlijk het Leger des Heils en er zullen vast nog wel andere instanties zijn, maar op de een of andere manier vormen de mensen die bij Joop van Ommen terecht komen een groep die kennelijk niet genoeg in het gareel loopt om daar een beroep op te doen. De opvang van de WRZV-hallen is dus echt het afvoerputje van de samenleving.

Ik hoor Joop altijd zeggen, en dat spoort ook wel met mijn idee: oké, al is het zo, dat mensen het van alle kanten hebben verknoeid, dan toch nog moeten ze ergens terecht. Ik heb vorig jaar tijdens een congres in Amerika over dit onderwerp Joop als voorbeeld aangehaald. Als iemand er voor kiest om kapot te gaan onder de brug, in plaats van zo'n allerlaatste kans bij Joop te pakken, dan vind ik toch dat die allerlaatste kans maar een beetje opgedrongen moet worden. Iemand onder een brug dood laten gaan, dat wil ik niet. En dat is ook wat Joop niet wil. En als iemand dat zelf schijnt te willen, dan moet je je afvragen of diegene in staat is een goed oordeel over zichzelf te vormen. Vaak is er bij dak- en thuislozen sprake van psychiatrische problematiek. Er wordt wel eens gezegd, dat zich bij 80% van hen een combinatie voordoet van enerzijds drank en drugs en anderzijds psychiatrische problemen. Natuurlijk is iedere persoon autonoom en heeft een eigen wil. Daar moet je niet aankomen, maar juist de mensen die bij Joop terecht komen hebben vaak geen keuzes meer. Ik vind dat als je in de goot terecht komt, er toch nog een plek moet zijn waar je terecht kunt. Daarom is de betrokkenheid van het RIBW bij de opvang heel belangrijk. Daarmee bewerkstellig je een voorzichtige poging om deze problematiek wat onder controle te krijgen.

Het heeft met de algemene politieke sfeer van de laatste jaren te maken, dat er voor de dak- en thuislozen geen adequate, reguliere oplossing is. Men vraagt zich in Zwolle te weinig af wat er zou gebeuren als de voorziening van Joop er niet was. Ik vind dat er veel te gemakkelijk over daklozen wordt gesproken als een soort van horizonvervuiling. Men wil 'die mensen' liever niet langs de straten zien sjouwen. Mensen vinden alles prima, als het maar niet bij hen in de straat gebeurt. En als je dan vraagt met welk recht je dak- en thuislozen uit het straatbeeld denkt te kunnen weren, hoor je vaak heel nare zaken. Het woord 'opvangkampen' valt nog wel eens, nou dan krijg ik een heel nare smaak in mijn mond. Dakloos zijn betekent toch niet dat je ineens rechteloos bent? Ik heb het gevoel dat daar te weinig oog voor bestaat.

Joop heeft in zijn aanpak van de mensen die bij hem terecht komen een onconventionele benadering. Ik kan er wel in mee gaan. De geitenwollensokkenperiode is voorbij. In andere situaties zal de zachte benadering misschien wel helpen, maar als je zo in de problemen zit als deze mensen, dan is een forse mate van discipline wel nodig. Het doet wel denken aan de gedachten achter de aanpak van de Glen Mills School in Wezep. Als ik de parallel trek naar huurders: als mensen schulden hebben en hun huur niet betalen, worden er vaak allerhande uitvluchten verzonnen om aan afspraken te ontkomen. Dan werkt eigenlijk alleen een harde aanpak. Als men niet bereid is om in de besteding van het huishoudenbudget te saneren, dan wordt het niets. In die zin kun je de parallel trekken met de mensen die bij Joop terecht komen. Het wordt niet wat als je te zacht met ze omspringt. Er moeten regels zijn en ook al zijn dat er niet veel, daar moeten ze zich aan houden. Joop kiest altijd consequent voor de mens en laat zich daarbij door geen autoriteit ver-

Uitgelicht: AUGUSTINUS (42 jaar)

Augustinus, ook wel August genoemd, komt uit Assen. Toen zijn vriendin er achter kwam dat August aan drugs verslaafd was, zette ze hem het huis uit. Ze hadden negen jaar samengewoond. August vertrok naar Groningen waar hij een huisje van een 'bekende' huurde.

Deze persoon dealde echter en werd opgepakt. August moest het huis verlaten en kwam terecht bij een nachtopvang in Groningen. Hier ging het van kwaad tot erger. Hij maakte kennis met een dealer voor wie hij drugs ging verkopen en bij wie hij introk. Op een dag deed August vergeefse pogingen om zijn vriend wakker te maken: de man had zelfmoord gepleegd. Voor August begon het drama hiermee pas echt. Verdacht van moord werd hij wekenlang verhoord op het politiebureau. Uiteindelijk bleek dat August niets met de zelfdoding van zijn vriend te maken had. Hij kwam vrij maar het geprik van de vele starende ogen deed hem er toe besluiten te vertrekken uit Groningen. Hij kwam terecht bij Joop van Ommen waar hij een week verbleef. Daarna vertrok hij naar het Nel Banninkhuis. Daar raakte hij in gevecht met de begeleiders. August werd opgepakt door de politie. Omdat ze hem ook verdachten van dealerschap kreeg hij drie maanden cel. Toen August vrij kwam zocht hij weer de weg naar de WRZV, maar Joop zat niet te wachten op een 'dealer'. August wist Joop er echter van te overtuigen dat dat niet de reden was waarvoor hij vast zat. Hij verblijft inmiddels al weer twee jaar in de opvang achter de WRZV. Hij heeft een parttime baan en ziet de toekomst positief in. 'Ik wil helemaal clean blijven, want op mijn leeftijd van inmiddels 42 jaar moet je aan je toekomst denken'.

hinderen. Omdat hij dat doet, schopt hij soms verschrikkelijk tegen de enkels van de autoriteiten en schaadt daarmee zijn eigen belangen. Dat realiseert hij zich achteraf ook altijd wel. Maar ja. Mensen die in de stront zitten moeten geholpen worden. Iedereen die dat uitgangspunt hanteert, begrijpt wat Joop bedoelt'.

5. Stichting Sociale Vrienden van de WRZV

Stichting Sociale Vrienden van de WRZV

De WRZV kreeg in de loop der jaren steeds meer steun van de bevolking. Figuurlijk, maar ook letterlijk in de vorm van geld, voedsel en kleding. Om de liefdadigheid wat meer structuur te geven is in 1998 de Stichting Sociale Vrienden van de WRZV opgericht, een Raad van Toezicht onder leiding van oud-wethouder Margriet Meindersma, momenteel lid van de Eerste Kamer. De behoefte aan meer structuur bleek noodzakelijk. Grote partijen tweedehands kleding en een paar flinke giften kwamen bijvoorbeeld binnen nadat in de kranten volop aandacht werd besteed aan het leven van de destijds 80-jarige zwerver Bram Poortier, meer bekend als Brammetje, en zijn verblijf in de WRZV-hallen.

Duurzame en maatschappelijke integratie van TBS-gestelden

Daan Geurs is lid van het bestuur van de Sociale Stichting WRZV. Hij is naast wethouder in Ommen ook Coördinator Maatschappelijke Integratie Forensisch Psychiatrisch Centrum Veldzicht. Zo kwam hij in contact met Joop, want in de loop der jaren werden niet alleen dak- en thuislozen opgevangen, maar stelde de WRZV-hallen de deuren ook open voor TBS-gestelden. Geurs stelt dat duurzame maatschappelijke integratie van TBS-gestelden moet geschieden door middel van heldere en duidelijke dagbesteding of arbeidstoelidingstrajecten.

‘Enkele jaren geleden kwamen we in de kliniek tot de conclusie dat dagbesteding of werk een belangrijke bijdrage zou kunnen leveren aan een duurzame maatschappelijke integratie en resocialisatie van TBS-gestelden. Omdat de reguliere instellingen vaak niet goed toegerust zijn om deze specifieke doelgroep adequaat te kunnen begeleiden is toen het idee ontstaan om zelf op zoek te gaan naar partners die de bereid zouden zijn om de doelgroep een leer/werkplek aan te bieden. Het was niet eenvoudig partners te vinden. Er is maatschappelijk gezien een behoorlijke angst voor deze groep. Het is een doelgroep waarvan de maatschappij in de breedte zegt dat ze die liever nooit meer ziet. Een TBS-maatregel is echter niet bedoeld om de mensen levenslang vast te houden. De maatregel is bedoeld om in de eerste plaats de maatschappij te beveiligen en in de tweede plaats om een cliënt een behandeling aan te bieden zodat hij of zij op enig moment weer terug kan keren in de maatschappij. Het Ministerie van Justitie geeft de kliniek in principe zes jaar de tijd om een cliënt weer maatschappijrijp te maken. Daarna wordt door middel van proefverlof een maatschappelijk integratietraject ingegaan. Tijdens onze zoektocht naar partners voor integratietrajecten kwamen we al vrij snel terecht bij Joop van Ommen en de WRZV-hallen.

Joop was meteen bereid tot samenwerking. De afgelopen jaren zijn bij de WRZV een flink aantal stageplekken gerealiseerd en Joop heeft er op zijn eigen specifieke wijze invulling aan gegeven. Hij hield de mensen in de sportaccommodatie aan het werk en ging bemiddelen bij woningstichtingen om huisvesting te realiseren. Hij pakte het probleem heel pragmatisch aan, op de zelfde wijze als hij dit bij de dak- en thuislozen doet. Niet te lang praten, maar gewoon aan de slag. Kennis maken, handjes laten wapperen, proberen weer een maatschappelijke positie te verwerven. En het werkt. De meeste mensen die bij Joop zijn geweest komen er goed uit. Er woont nog steeds een ex-TBS gestelde naast de WRZV-hallen. Op dit moment stagneert de instroom bij de WRZV vanuit Veldzicht enigszins. We hebben niet zoveel kandidaten die op dit moment in dagbesteding zitten, maar we hebben wel een heel voetbalteam van Veldzicht dat voetbalt in de WRZV-hallen tegen reguliere andere zaalvoetbalteams.

Dat Joop de mensen te hard zou aanpakken of zou uitbuiten is echt onzin. Ik vond het onvoorstelbaar toen ik die beschuldiging las in de krant. Voordat onze eerste reïntegratiekandidaat bij Joop geplaatst werd, is afgesproken dat een deelnemer die geplaatst zou worden behandeld zou worden als ware het een werknemer. Doel hierbij was dat de deelnemer van tevoren afgesproken taken zou uitvoeren en op tijd aanwezig zou zijn. Joop vervulde daarbij de taak als werkgever, met andere woorden een rolmodel vergelijkbaar aan de maatschappij. Als je werkt bij een werkgever kun je niet discussiëren over welk werk je wilt gaan doen. Je bent aangenomen voor een klus, en je moet gewoon van acht tot vijf met die klus aan het werk. Deelnemers hebben soms nog de neiging om het liefst hun eigen dag in te vullen, ze hebben uiteindelijk jaren in een behandelstructuur gezeten waarin ze volkomen zijn geleid door de mitsen en de maren en de minnen en de plussen van de dag. Maar zo zit de maatschappij niet in elkaar. Ervaring leert dat ex TBS-gestelden vaak werk krijgen op L.B.O. niveau, een enkele uitzondering daargelaten. Dit betekent dat men moet leren werken onder de verantwoordelijkheid en leiding van een meerdere die hen opdrachten geeft. Dat is geen slavendrijverij, maar gewoon realiteit. Joop gebruikt zijn sporthal als middel om mensen dagelijks bezig te houden. Hij leert mensen dagritme door gewoon 's morgens op tijd op te staan. Bezig zijn, op tijd eten, op tijd drinken, af en toe een knuffel. Maar niet de hele dag in de stad vervelende dingen doen, mensen aanklappen, of al om negen uur 's ochtends achter de halve liters Heineken zitten. Dagingvulling, dagingvulling, dagingvulling. Joop's aanpak heeft aantoonbaar veel opgeleverd. Doordat bijvoorbeeld daklozen beter zijn gaan functioneren en in sommige gevallen van hun verslaving zijn afgekomen, kunnen zij weer regulier instromen in het maatschappelijk traject. Als je dat bereikt dan ben je heel goed bezig en dan maak je echt geen misbruik van de mensen. Integendeel, ik denk dat Joop er kapitalen vanuit zijn privé-middelen in gestoken heeft om deze mensen dagelijks van eten en drinken te voorzien.

Joop heeft één grote levensfilosofie: ik ben niet beter dan een ander, iedereen is gelijk. Hij zegt hier zelf van: ik kom uit een arbeidersmilieu, ik heb altijd moeten zien hoe mensen daar moeten sappelen, ik heb ook altijd gezien hoe die mensen soms door andere sociale klassen worden vertrapt of met de nek worden aangekeken, en ik heb altijd beloofd, dat ik mijn eigen roots nooit zal verloochenen. Ofwel: ieder mens is voor mij een individu, en iedereen die bij mij aanklopt krijgt in ieder geval aandacht. En op z'n eigen wijze is hij daar uitstekend in geslaagd. Iedereen die beweert dat Joop deze mensen uitbuit moet gewoon eens een dag meelopen, kijken hoe het er aan toe gaat. Dan kunnen ze zien dat heel pragmatisch met een probleem omgaan vanuit de hier en nu-situatie veel beter werkt dan uren praten. Over sommige dingen moet je niet urenlang kletsen, die moet je gewoon aanpakken. Ik heb bewondering voor Joop's specifieke aanpak. Ik denk dat er maar heel weinig mensen zijn, zeker in deze regio, die zo begaan zijn met de doelgroep als Joop van Ommen. Daarom vind ik ook dat hij een grote vinger in de pap moet houden als De Herberg gaat verhuizen. Zijn expertise en filosofie over hoe je het beste met deze mensen om kunt gaan, hoe je ze het beste kunt benaderen en wat je ze het beste kunt bieden, is zeer waardevol en moet behouden blijven.

Dat er iets moest gebeuren met de opvang achter de WRZV-hallen was wel duidelijk, want het is schandalig hoe de mensen daar moeten verblijven, echt schandalig. Het is ongelooflijk dat het nog in Nederland kan voorkomen dat bepaalde mensen gewoon nergens meer terecht kunnen. Persoonlijk had ik liever gezien dat op de locatie waar ze nu zitten de nodige voorzieningen getroffen worden in plaats van verhuizen naar de Terborchstraat. Bij de WRZV-hallen heb je alles bij de hand: wonen, begeleiding, dagbesteding en bovendien zit het op een redelijk gunstige plek als het gaat om de publieke opinie. Elke dag dezelfde begeleiding, vanuit dezelfde filosofie, vanuit dezelfde gedachte, op dezelfde plek, dat is veel beter voor de mensen die opgevangen worden. Maar goed, men heeft anders besloten.

De maatschappij is grillig en dat weten we allemaal. Maar Joop kent maar één weg en dat is de rechte weg. Op het moment dat iemand van die rechte weg afwijkt, om wat voor reden dan ook, spreekt hij hem of haar daar op aan. En of dat nu een partijgenoot is of niet, dat interesseert hem geen barst. Joop is een man die zegt: afspraak is afspraak, sociaaldemocratie is sociaaldemocratie en de sociaaldemocratie hoort op te komen voor de zwakkeren in de samenleving. We hebben hier zwakkeren in de samenleving en daar moet je niet mee manipuleren, daar moet je goede afspraken over maken. De politiek blijkt niet in staat om het zelf te organiseren, dus doe ik het zelf en daar moet iedereen afblijven.

De pragmatische insteek die nu vanuit de woningcorporaties in de regio is gekozen om een pand te realiseren en ook dit probleem financieel af te vangen, vind ik een uitstekend

Uitgelicht: JOHAN (24 jaar)

Johan komt uit Leiden. Zijn vader overleed toen Johan 15 jaar was, zijn moeder hertrouwde en Johan paste zich goed aan. Zijn marihuana-gebruik speelde hem echter parten. Zijn moeder besloot Johan naar een afkick-kliniek te sturen. Hier heeft hij een jaar gezeten. Daarna ging Johan studeren in Zwolle. Hij zat bij een studenten-vereniging en was vaak te vinden in het Zwolse uitgaansleven. Johan volgde de studie Lichamelijke Opvoeding, maar door zijn zwakke rug was hij genoodzaakt deze droom te laten varen. Hij besloot terug te gaan naar zijn geboortestreek, maar zijn marihuana-gebruik was er niet minder op geworden. Zijn moeder wilde hem niet meer in huis hebben en zo belandde Johan op straat. Hij kwam in een psychiatrische kliniek in Leiden terecht maar voelde zich daar niet op zijn plaats. Hij keerde terug naar Zwolle, omdat hij daar de beste tijd uit zijn leven had gekend. Na een tijdelijk verblijf bij Bonjour en het Nel Banninkhuis werd hij naar Joop van Ommen gestuurd. Johan is op zoek naar werk en woning.

initiatief. Maar De Herberg zonder de bijdrage, de filosofie van Joop, zou voor mij een verarming betekenen. De aanpak van: “kom op aan de slag, we gaan er voor!!”! heb ik altijd en goed uitgangspunt gevonden. Vandaar dat ik vorig jaar deel ben gaan uitmaken van het bestuur van de Sociale Vrienden van de WRZV. Hierin zitten mensen vanuit de politiek en vanuit maatschappelijke organisaties die proberen aan het idee van Joop structuur te geven’.

6. Straatwerk, Politie en Psychiatrie

‘Alleen hulp tijdens kantooruren is niet voldoende’

Iemand die het klappen van de zweep kent op het gebied van de dak- en thuislozenproblematiek is Freddie Trompetter, medewerker van woningcorporatie SWZ. Hij is iemand die van de stelling uitgaat dat alleen hulp tijdens kantooruren niet voldoende is.

‘Het is nog maar amper tien jaar geleden dat een aantal initiatiefnemers: Henk Goris, Anja van der Pennen, Michaël Hooft, Joop van Ommen en ondergetekende op een koude vrijdagavond de kou trotseerden om daklozen te wijzen op de mogelijkheid van een warm bed. Voor deze gelegenheid werd de opvangruimte bij het consultatiebureau voor Alcohol en Drugs ingericht als slaappleats. Via Joop van Ommen kwamen we in contact met Tinus Wolters van Woonwagenwerk Nederland die dekens en matrassen beschikbaar stelde en hielp daar waar nodig was. Uitgangspunt voor deze actie was dat de initiatiefnemers constateerden dat Zwolle groeiend was maar niet de consequenties onder ogen wilde zien. De groei van het aantal daklozen nam gestaag toe, maar het hulpaanbod vond plaats tussen 9 en 5. Alle zwerversgevoelige plekken zijn die nacht bezocht, van pinhokjes tot portieken, van fietsenhokken tot aan andere beschutte plaatsen. Overal werden posters opgehangen die de gratis opvang aankondigen.

Deze actie, voorbereid en uitgevoerd door een handje vol welwillende mensen, zie ik dan ook als opmaat naar de huidige Keten Zórg voor Overlast. De inzet van Joop van Ommen toen en nu impliceert wel dat de keten niet compleet is. De Herberg is een nieuwe en een aanvullende schakel tussen het Zwolse zorgaanbod en de dak- en thuislozen’.

Ook de politie doet af en toe een beroep op Joop

Op een koude winterdag in het begin van deze eeuw ging de telefoon in de WRZV-hallen. ‘Joop, je moet eens even op het station gaan kijken. Daar is een uitgeprocedeerd asielzoekersgezin uit Kosovo dat al tien dagen op en neer aan het reizen is met de trein omdat ze geen dak en geen thuis hebben. Ze worden overal weggestuurd’. Een politie-agente die eigenlijk buiten haar bevoegdheid ging maar het niet langer aan kon zien, trok ten einde raad bij Joop aan de bel. Joop haalde de moeder met haar drie kinderen op. ‘De drie kinderen zaten tot aan hun nek in de stront’. Joop is nog steeds verontwaardigd over het feit dat zoiets kan gebeuren in een land als Nederland. ‘De jongste van 11 maanden had longontsteking. Gelukkig was een Zwolse dokter bereid om het arme kind te helpen’. Het gezin werd in bad gestopt en van schone kleren voorzien. ‘Binnen een week had ik onderdak geregeld, maar dat kon alleen omdat het voorpaginanieuws was geworden. Alleen dan gebeurt er wat. Maar ja, ik maakte me er niet geliefder door bij de reguliere instanties’. Joop doet daar echter niet al te moeilijk over. ‘Je kunt beter tegen mij aan trappen dan tegen de doelgroep die ik help.’

‘Punt van discussie is de omvang van de voorziening’

Districtschef Roel ter Schure District Midden Politie Regio IJsselland heeft, sinds hij Dirk Hilarides in 1998 is opgevolgd, geregeld contact met Joop van Ommen.

‘Ik wist dat Dirk Hilarides meer dan gebruikelijk contact had met Joop van Ommen. Dat was ook niet moeilijk, want Joop zorgde daar wel voor. Ik heb deze manier van overleggen voortgezet en ik moet zeggen dat de besprekingen altijd uitstekend zijn verlopen. We hebben eigenlijk nooit last van elkaar gehad. Ik heb altijd veel respect gehad voor wat Joop doet. Je kunt je afvragen of zijn werkwijze en zijn manier van opereren verstandig is, soms heb ik daar wel andere ideeën over, maar het werkt over het algemeen wel. Het heeft te maken met hoe hij is opgegroeid en groot is gebracht. Hij komt op voor de zwakkeren in de samenleving. Dat zit er bij hem gewoon in en dat doet hij ten koste van alles, op zijn eigen manier. Zo heeft hij veel bereikt. Met wat meer tact had hij overigens misschien wel meer kunnen bereiken. Ik ben ooit een dag meegelopen met dominee Visser in Rotterdam die een soortgelijke opvang als Joop heeft, maar daar zijn de voorzieningen kwalitatief gezien van een veel hoger niveau. Dominee Visser speelt het spel slimmer, waardoor hij meer goodwill heeft, ook bij het gemeentebestuur. Joop opereert zodanig dat hij wel eens mensen tegen zich in het harnas jaagt. Hij is impulsief en dat weet hij van zichzelf. Aan de andere kant krijgt hij zo ook weer allerlei zaken wél voor elkaar. Joop heeft me vaak verteld over bijvoorbeeld chirurgen of doktoren in de ziekenhuizen die bepaalde mensen niet behandelen wilden, tot hij zich er mee bemoeide. Dan lukte het wel. Je kunt gewoon niet om Joop van Ommen heen.

Het is ons als politie wel eens verweten dat wij de opvang bij de WRZV institutionaliseerden door er gebruik van te maken. Zodra je mensen doelbewust naar zo’n opvang stuurt maak je de situatie legitiem en dan kan een gemeentebestuur er niet meer omheen. Ik heb intern vaak aangegeven dat we hier voorzichtig mee om moesten gaan en dat we een dergelijke voorziening niet als te vanzelfsprekend moesten gaan beschouwen. Aan de ene kant maak je er gebruik van, aan de andere kant vraag je je af of het allemaal wel correct is, of wel aan de voorschriften in de sfeer van brandgevaar en risico’s wordt voldaan. Dat was wel iets om stil bij te staan.

Een van de consequenties van het legitimeren van deze opvang is dat de groep die er opgevangen wordt is uitgebreid. Niet alleen uit Zwolle afkomstige mensen maken inmiddels gebruik van deze voorziening. Over het algemeen wordt gesteld dat er een schakel in de zorgketen ontbreekt waardoor mensen op straat komen te staan. Je kunt het ook van de andere kant bekijken. Je kunt ook stellen dat de keten wel gesloten is, maar dat mensen niet aan de voorwaarden van de reguliere opvangmogelijkheden willen voldoen. De capaciteit van die voorzieningen wordt namelijk niet voortdurend ten volle benut. Er is

in Zwolle voldoende plek voor iedereen. Bij strenge vorst was er voorheen een wat grotere behoefte aan slaappleatsen, inmiddels heeft het Leger des Heils de capaciteit echter opgevoerd.

Een bepaalde groep dak- en thuislozen wil zich niet aan een bepaald regime of bepaalde regels houden. Joop vindt dat het bestaan van die groep een gegeven is en dat je daar als gemeente mee om hebt te gaan. Hij wil de mentaliteit van die mensen niet veranderen maar gewoon een voorziening voor ze creëren. Zo is de dak- en thuislozenopvang achter de WRZV-hallen dan ook ontstaan. Joop heeft de mogelijkheid voor een opvang geschapen waarbij niet al aan de voordeur wordt geselecteerd. In principe kan iedereen er terecht. De laatste jaren zie je dat de groep steeds omvangrijker wordt en dat het Joop over de schoenen loopt. Hij heeft RIBW, woningbouwverenigingen, CAD en Riagg en dergelijke instanties echt nodig om de boel op orde te houden, want hij kan het alleen niet meer aan. Bij een dergelijke omvangrijke dak- en thuislozenopvang komt meer kijken dan alleen een keet neerzetten. Er zijn regels nodig, de mensen moeten verzorgd worden, er moet een arts beschikbaar zijn, hygiëne is belangrijk, er moeten doorstroombmogelijkheden zijn, noem maar op.

Aan de ene kant zijn wij als politie blij met deze voorziening. Er is een plek voor iedereen, mensen lopen niet op straat en dat is goed voor de openbare orde. Ik zie echter ook nadelen. De politie is, evenals gemeentebestuur en brandweer verantwoordelijk als er iets gebeurt. We worden uiteraard geacht de wet te handhaven. Inmiddels zijn ook de initiatiefnemers van De Herberg zoals RIBW en woningcorporaties verantwoordelijk. Ook zij zijn het er over eens dat het van groot belang is dat De Herberg naar een beter onderkomen verhuist, waardoor de voorziening kan worden opgekrikt tot een niveau waar het qua normen en regelgeving aan moet voldoen. De kosten hiervoor overstijgen het budget van Joop in zeer grote mate.

Punt van discussie is de omvang van de voorziening. Het is de vraag of je iets creëert voor een bestaande groep mensen in Zwolle die een dergelijke opvang nodig hebben, of dat je iets creëert met een aanzuigende werking waardoor je deze groep alleen maar groter maakt. Je moet mijns inziens geen voorziening realiseren voor heel Noord-Oost Nederland. Andere steden dienen hun eigen dak- en thuislozen op te vangen zodat de verdeling evenredig is. Ik maak mij hier wel zorgen over. Het betreffen gedeeltelijk mensen die crimineel gedrag vertonen en daar hebben we als stad last van. Binnen zo'n opvang kan dan wel rust heersen, maar wat gebeurt er op straat? Het is wel zo dat je door uitbreiding van de capaciteit de overlast beperkt. Je hoort tegenwoordig bijvoorbeeld nauwelijks meer klachten over overlast rond het CAD aan de Willemskade. Maar je moet uitkijken dat je niet te idealistisch wordt waardoor het door de aantrekkingskracht op mensen van buitenaf juist averechts gaat werken.

Een dak- en thuislozenopvang hoort bij de stad, daar moet je verder niet moeilijk over doen. Maar we kunnen wel bekijken hoe we het aantal mensen dat behoefte aan opvang heeft kunnen beperken. Het gaat om mensen die geen huis hebben, verslaafd zijn, schulden hebben, geen werk hebben, etc. Iedere keer weer kom ik mensen tegen in dit circuit waarvan ik denk dat het helemaal niet nodig zou zijn geweest dat ze in een dergelijke situatie belandden. Volgens mij moet er meer inspanning gepleegd worden en geld komen om te zorgen dat deze groep niet groter wordt. Nu wordt er mijns inziens teveel gefocust op de voorziening zelf en niet op de oorzaak van het probleem. Daardoor zou je wel eens een groter probleem kunnen krijgen dan de bedoeling was.

Terwijl deze discussie gaande is gaat Joop gewoon door met het opvangen van mensen zonder onderscheid te maken. En hij doet dat op zijn geheel eigen manier. Hij heeft overwicht en behandelt de mensen op een vaderlijke manier. Ik heb daar respect voor. Ik vind het ook een aardige vent, wij kunnen goed met elkaar. Het is een markante figuur in de stad Zwolle, iedereen kent hem, hij is zeer daadkrachtig, durft z'n nek uit te steken en is niet bang om onderuit te gaan. Ik houd wel van zulke uitgesproken mensen'.

Vermaatschappelijking van de psychiatrie naar Italiaans voorbeeld

Maatschappelijk Werker bij de Zwolse Poort Fimme de Vries is sinds een aantal jaren betrokken bij de dak- en thuislozenopvang van de WRZV-hallen. De Vries weet over de problematiek mee te praten want hij is al 32 jaar werkzaam in de psychiatrie. Enkele jaren geleden vond een congres plaats over de vermaatschappelijking van de psychiatrie. Daar ontmoette De Vries Joop van Ommen voor het eerst.

'Tijdens dat congres werden onder andere de gevolgen van vermaatschappelijking van de psychiatrie naar Italiaans voorbeeld doorgelicht. Grote, inhumane psychiatrische instellingen werden gesloten en psychiatrische patiënten moesten integreren in de maatschappij. Deze enorme ommekeer was ook in Nederland gaande. Directeur Dannenberg van het Leger des Heils en Joop van Ommen zetten daar kanttekeningen bij. Zij verweten ons dat we mensen zomaar op straat schopten zonder er verder naar om te kijken. Ik heb me dat aangetrokken en ben me er persoonlijk, gesteund door de directeur van de Zwolse Poort destijds, voor gaan inzetten. Op wijkniveau werd een netwerk opgezet tussen politie, gemeente en psychiatrie en andere betrokken instanties. Ook voor de woningbouwverenigingen was ik aanspreekbaar in geval van overlast. Gezamenlijk hebben we een bemoeizorgbureau opgezet zodat vanuit verschillende invalshoeken de know-how benut kon worden om niet alleen in behandeling van mensen te voorzien, maar ook in nazorg en opvang. Er is nu overleg tussen de verschillende instanties en er is een duidelijke regie. In die zin vind ik dat Zwolle wel een voorsprong heeft met betrekking tot een stevige aanpak van overlastproblematiek.

Uitgelicht: MOHAMMED (23 jaar)

Mohammed komt uit Sierra Leone, waar hij verschrikkelijke dingen heeft meegemaakt. Zijn vader en moeder zijn voor zijn ogen doodgeschoten en van zijn beide broers ontbreekt ieder spoor. De rebellen lieten Mohammed ongedeerd, maar namen hem mee als loopjongen. Mohammed wist te ontsnappen en liep negen dagen in de bush rond, zonder dat hij het beseft had waar hij nou eigenlijk was. Hij kwam uiteindelijk in een dorps-gemeenschap terecht. Daar werd hij opgevangen door mensen van de plaatselijke kerk. Deze mensen hebben er uiteindelijk voor gezorgd dat hij met een boottocht mee naar Nederland kon. Zo kwam Mohammed drie jaar geleden terecht in het asielzoekerscentrum van Rijsbergen. Van daar uit werd Mohammed van het kastje naar de muur gestuurd. Uiteindelijk heeft hij in vijf verschillende opvangcentra gezeten door het hele land. Mohammed kreeg werk bij een grote boerderij in Kootwijkerbroek via het AC in Arnhem. Vanuit Arnhem werd Mohammed naar het AC in Wapenveld gestuurd, maar zijn verblijfsvergunning was afgelopen en hij moest zijn biezen pakken. Na drie jaar dreigt uitzetting naar het land van herkomst. Een vriend bracht Mohammed eind juni 2004 binnen bij de WRZV. Met drie tassen en een koffer stond hij op de drempel. De vriend vroeg de begeleiders of er goed voor Mohammed gezorgd kon worden, want hij was volgens hem een jongen met een gouden hart, 'maar wel een dat op vele plaatsen gebroken is'. De vriend werd gerustgesteld met het antwoord dat bij Joop iedereen de kans krijgt om weer op positievere gedachten te komen.

Joop van Ommen wrijft ons haarfijn in waar de lekken in de hulpverlening zitten. Ik probeer een schakel te zijn. De spin in het web, in het netwerk van verschillende instanties. Ik werk inmiddels al 32 jaar in de psychiatrie en functioneer zo'n beetje tussen management en werkuitvoering in. Door mijn ervaring ben ik een soort vraagbaak geworden, ik word vaak geconsulteerd. En omdat ik gemakkelijk bereikbaar ben, ook na kantoortijden, en zelfs tijdens een vakantie vanuit Parijs bijvoorbeeld zaken regelde, heb ik me denk ik bemind gemaakt bij Joop van Ommen. Er is nu een schakel tussen geïmproviseerde en professionele hulpverlening. Het is belangrijk om niet meer achter de mensen aan te zigzaggen, maar om preventief een soort vangnet te realiseren, zodat mensen opgevangen kunnen worden. Voordat dit ketennetwerk bestond schoven instanties de probleemgevallen naar elkaar door. De psychiatrie vond bijvoorbeeld iemand een boef en schoof hem af naar de politie, terwijl de politie vond dat de man naar Raalte moest. Zo kom je natuurlijk nergens. Nu kunnen we elkaanders deskundigheid aanwenden om de problemen samen op te lossen. Dat is wat wél helpt. Ik kom nu elke week voor overleg bij Joop in de WRZV-hallen.

Joop zet uit humane overwegingen z'n deuren open voor een zeer gemêleerde groep dak- en thuislozen, omdat hij vindt dat mensen niet op straat moeten hoeven bivakkeren. Soms roept dat weerstand op, omdat zich de vraag opwerpt of mensen wel gestimuleerd worden hun leven te beteren als een aantal van de negatieve effecten van hun huidige situatie wordt weggenomen. Dat vind ik echter te eenvoudig gedacht. Mensen zwerven niet uit vrije wil, of gebruiken niet uit vrije wil drugs of alcohol. Bij Joop komen heel ernstige gevallen terecht. Het gaat om mensen met psychiatrische problemen die middelen gebruiken als zelfmedicatie, of om mensen die al zo diep in hun verslaving vast zitten dat het een hels karwei is om er af te komen, of om mensen die sociaal geïsoleerd zijn en geen idee hebben hoe ze daar zelf uit moeten komen. En verder hebben de WRZV-hallen op uitgeprocedeerde asielzoekers een aanzuigende werking. De overheid zet deze mensen op straat, schrappt alle mogelijkheden om ze te helpen en doet net of deze groep niet meer bestaat. Dat vind ik echt schrijnend. En ook zorgwekkend. Want dit is een zorggroep die heel groot is. Indien hiervoor geen adequate maatregelen voor genomen gaan worden zou er een nieuwe rebellie kunnen gaan optreden. Joop vangt regelmatig deze mensen op en is daarmee misschien wel de grootste veelpleger van Nederland geworden, want het is bij wet verboden om deze mensen menselijk te behandelen. De groep is door de overheid gewoon "gedeleted".

De maatschappij is individualistischer geworden. Vroeger erfde een boerenzoon niet alleen de boerderij, maar ook de zwakzinnige broer bij wijze van spreken. Particuliere zorg en mantelzorg waren veel vanzelfsprekender. Nu zijn mensen veel afhankelijker van instanties. Ik vind dat je daar als instantie dan ook rekening mee moet houden en je er niet te gemakkelijk van af moet maken. Soms moet je mensen letterlijk op sleeptouw

nemen. Ik zag laatst een GGD- collega fietsen met een cliënt achterop. Ze ging met hem naar het ziekenhuis voor onderzoek. Ze hóefde dat volgens de regels helemaal niet te doen, ze had ook alleen telefonisch de afspraak voor hem kunnen maken. Maar ze wíst dat deze cliënt het, als ie alleen moest gaan, halverwege het ziekenhuis zeer waarschijnlijk af zou laten weten en daarom bracht ze hem zelf. De mate van hulpverlening is afhankelijk van de vraag of je je hard wilt maken voor deze mensen en er werkelijk wat voor wilt doen. Zo heb ik enkele zeer moeilijke cliënten. Eén er van is schizofreen en heeft een alcoholverslaving ontwikkeld. Volgens mij maakt hij het niet lang meer. Het is een venijnige, soms kwaadaardige man, maar het lukt hem niet om mij van z'n lijf te schudden. En dat maakt mij voor zijn familie heel belangrijk. In de voortdurend komende en gaande hulpverleners ben ik voor hen een constante factor.

Om de hulpverlening goed te kunnen stroomlijnen zijn regels nodig, ook bij Joop van Ommen. Om een opvang beheersbaar te maken kun je niet anders doen dan ondergrenzen formuleren. In het Herberg-concept is de aanpak bij de WRZV-hallen geprofessionaliseerd. Toch behoudt Joop zijn eigen specifieke manier van omgang met de mensen die er opgevangen worden. Ik noem dat de 'branchegerichte' aanpak. Bij mensen die zich ernstig misdragen helpen zoete woordjes niet. Het is niet eenvoudig om deze mensen adequaat hulp te bieden. Soms moet je hard optreden, soms is het een kwestie van verleiden, connectie ontwikkelen, en je betrouwbaar maken. Je moet niet beginnen over motivatie en dat soort kul, je moet in eerste instantie een soort belangenbehartiger worden die wat regie wil voeren. Want meestal zijn deze mensen totaal de regie over hun eigen leven kwijt. En dan moet je ze praktische hulp bieden. Zo werkt voor veel mensen bijvoorbeeld de bureaucratie door de vele regels erg ontmoedigend. Om een uitkering te kunnen krijgen heb je bijvoorbeeld een identiteitskaart nodig. Om die te kunnen kopen heb je geld nodig. Maar je hebt geen geld, want je hebt geen uitkering. Wij helpen de mensen om uit die spiraal te komen.

Het is niet eenvoudig een locatie voor opvang van dak- en thuislozen te vinden zonder kritiek van omwonenden. De enige manier om zoiets kritiekloos te realiseren is om eerst een opvang te realiseren en daar omheen woningen te bouwen. Dan heeft niemand wat te zeuren. Dat had bijvoorbeeld gekund in het sloopgedeelte in Holtenbroek. Dat De Herberg moet verhuizen is evident. De opvang achter de WRZV-hallen is niet toereikend, waardoor geen financiële bijdrage van de mensen die er gebruik van maken kan worden verlangd. Het gevolg hiervan is dat de mensen eerder naar Joop gaan dan naar Bonjour of de gebruikersruimte aan de Pannekoekendijk bijvoorbeeld. Want daar wordt moet wel betaald worden. Wij vinden dat de opvang uiteindelijk overal even duur moet zijn. Wat ik wel zal missen wanneer de opvang bij de WRZV verdwijnt is het ongebondene, het vrije en horizontale. Het is de plek waar mensen elkaar ontmoeten, een samenspel tussen zogenaamd 'normale' mensen en de outcast. Een zeer levensvatbare situatie voor mensen die anders niets hebben.

Uitgelicht: HENK (53 jaar)

Henk is opgegroeid op de boerderij van zijn ouders even buiten Doetinchem. Hij werkte als kind hard mee om het boerenbedrijf draaiende te houden. Henk volgde een opleiding tot automonteur en startte na zijn diensttijd een eigen metaalfabriek. Hij had zes man personeel in dienst en het ging hem zowel zakelijk als privé voor de wind. Henk was gelukkig getrouwd en de zaak draaide goed. Naarmate de tijd vorderde werd Henk depressief. Hij raakte aan de drank en ook zijn vrouw was geestelijk niet in goeden doen. De metaalfabriek ging failliet. Deze klap kwam hard aan bij Henk en zijn depressiviteit nam zulke erge vormen aan dat hij opgenomen moest worden in een psychiatrisch ziekenhuis. Zijn huwelijk was inmiddels al op de klippen gelopen.

Henk leerde schilderen en de depressies verdwenen. Hij ontmoette een vrouw met wie hij trouwde. Henk ging verder met zijn nieuwe passie: schilderen en tekenen.

Hij werkte vier jaar lang bij de sociale werkvoorziening in Doetinchem, had een nieuwe relatie en startte een eigen bedrijfje. Maar hij nam veel te veel hooi op de vork en het ging weer helemaal mis. Henk greep weer naar de fles en belandde op straat.

Via het Leger des Heils in Zwolle kwam Henk uiteindelijk terecht bij de WRZV, waar hij schilderijen maakte voor het actief inloopcentrum in Zwolle. Zijn kwaliteiten worden alom geprezen, inmiddels heeft hij al geëxposeerd. Henk zoekt een baan en met zijn gezondheid gaat het prima.

Joop is een man met een enorme inzet. Het feit dat hij het zelf niet zo gemakkelijk heeft gehad en dat hij wil voorkomen dat mensen in een soortgelijk traject terechtkomen als dat hij zelf heeft moeten doorlopen, biedt hem een enorme drijfveer. Misschien is dat ook wel wat een band schept tussen ons beiden. Ik heb het vroeger ook niet zo eenvoudig gehad. Maar je kunt je hele leven laten bederven door dat driewielertje dat je nooit hebt gekregen, je kunt er echter ook een positieve drive aan geven, mensen uit de ellende halen, het leven van anderen wat draaglijker maken. Joop bekommert zich om mensen die buiten de maatschappij dreigen te vallen en hij vindt dat iedereen dat moet doen'.

7. Burgemeesters

‘Bureaucratie en achterkamers’

In eerste instantie ving Joop de dak- en thuislozen op in de kleedkamers van de WRZV-hallen. In de loop der tijd werd buiten een container geplaatst, waarin ook mensen konden overnachten. Na de ramp in Volendam werd besloten alles naar buiten te verplaatsen. ‘Ik had er slapeloze nachten van. Het zou maar gebeuren dat er brand uitbrak terwijl die mensen in de kleedkamers bivakkeerden’, vertelt Joop. ‘Eigenlijk pleeg ik al jarenlang wanhoopsdaden omdat overheden de verantwoordelijkheid niet op zich nemen. We leven in een zogenaamde beschaafde samenleving waar constant gesproken wordt over normen en waarden.... Nou, nou, nou! Er zijn niet zoveel mensen als dominee Hans Visser van de Pauluskerk in Rotterdam en Joop van Ommen in Zwolle. Je wordt toch wel een béétje moe als je ziet wat wij doen terwijl we ondertussen worden afgemaakt door de overheid. Ik hoef helemaal geen dankjewel, maar laat me dan met rust. Of zorg dat die mensen die het nodig hebben opgevangen worden’. Joop is zeer teleurgesteld in de politiek. Zijn lidmaatschap van de plaatselijke Partij van de Arbeid, wier ideologieën hem met de papelepel werden ingegoten, heeft hij enkele jaren geleden opgezegd. Van de landelijke PvdA is hij wel lid gebleven. ‘Er is steeds meer sprake van salon- en biefstuksocialisme binnen de Partij van de Arbeid, de goeden daargelaten. En het getuigt toch van hypocrisie dat ik alleen rust heb tijdens de politieke recessen en rond de gemeenteraadsverkiezingen. Want dan ben ik volgens de dames en heren politici ineens goed bezig. Ik ben er niet jonger op geworden in de loop van de afgelopen jaren. En de meeste van mijn kwaaltjes heb ik te danken aan het gemeentelijk apparaat van Zwolle. Wat mij opvalt, is dat heel weinig zakenmensen die ik spreek er behoefte aan hebben om zich in Zwolle te vestigen, onder het mom van: “ik laat mij niet beschadigen”. In deze stad zijn de ambtenaren de baas. Het is allemaal bureaucratie en achterkamers’. Toch zijn er in de afgelopen jaren bestuurders geweest met wie Joop volgens eigen zeggen wel ‘goed door één deur kon’. ‘Voor Margriet Meindersma heb ik altijd diep respect gehad. Ik vond het heel erg om haar na dertien jaar wethouderschap in 1998 te moeten zien vertrekken. Zonder haar had ik het niet gered’. Ook waren er burgemeesters die in Joop’s ogen geen kwaad konden doen. ‘Als Jan Franssen een raadslid de mond wilde snoeren sloeg hij de hamer dwars door de tafel heen. Loek Hermans stond meteen op de stoep als er wat gebeurde’.

‘De kerstavonden in de WRZV-hallen waren ontroerend’

Commissaris van de Koningin in Zuid-Holland Jan Franssen was burgemeester van Zwolle van juli 1994 tot mei 2000. Franssen heeft zich in die tijd regelmatig over het WRZV-gebeuren gebogen. Het respect tussen de oud-burgemeester en Joop van Ommen is wederzijds.

‘Joop is een zeer betrokken mens. Over zijn privéleven is mij niet veel bekend, maar zijn achtergrond moet hem mede gemaakt hebben tot wie hij nu is. Het is een man met een groot hart die geen onrecht kan zien. Een man die in situaties van onrecht optreedt en mensen wil ondersteunen, waarbij hij nogal eens moeilijkheden krijgt met de autoriteiten en de bureaucratie. In de meeste gevallen komt dat doordat hij het gevoel heeft dat de compassie die hij voelt voor zijn medemensen niet bij anderen aanwezig is. Hij heeft op zichzelf best begrip voor het feit dat er nu eenmaal regels en procedures zijn, maar als mensen de regels en de procedures belangrijker vinden dan de mensen die geholpen moeten worden dan dreigt hij door het lint te gaan. Dat is de ene kant van de medaille. Aan de andere kant is Joop een heel ondernemend iemand die de grenzen opzoekt van wat kan en niet kan, daarbij meer gedreven door zijn grote hart dan door zakelijkheid. Want met de WRZV-hallen is het vaak genoeg financieel niet gegaan zoals het moest. Joop heeft af en toe wanneer hij de verhoudingen uit het oog dreigt te verliezen een correctie nodig. Maar als je dat op een reële manier doet, en gewoon zegt: “Sorry Joop, dit kan nu even niet”, dan heb je aan hem geen kind.

Joop heeft de meest uiteenlopende evenementen in de WRZV-hallen georganiseerd. Als er volleybal was op zaterdagavond dan moest na afloop de boel snel opgeruimd worden omdat op zondagmorgen een of andere geloofsgemeenschap een kerkdienst ging houden. Maar een van de mooiste initiatieven vond ik de jaarlijkse kerstmaaltijd voor dak- en thuislozen en minima. Altijd weer wist hij op kerstavond veel mensen aan een goeie Hollandse pot in de WRZV-hallen te krijgen. Ik ben daar wel eens bij geweest en ik vond dat ontroerend. Dat is mij het meest bijgebleven van Joop. Hij wil voor dak- en thuislozen alles doen wat hij kan en daar laat hij ook veel dingen voor toe.

De hele problematiek van de dak- en thuislozen is in Zwolle een beetje uit proportie voor mijn gevoel. In de periode dat ik burgemeester ben geweest is dit vraagstuk opgekomen in de winter van 1995/1996 toen het zo heel erg koud was. Ik vroeg me destijds af hoe het kwam dat er ineens zoveel van die mensen in Zwolle verbleven. Dat kwam, zei men, doordat wij een uitkeringenregime kenden, waardoor men bij ons beter af was dan elders. Ook bleek dat de opvang van Joop een aanzuigende werking had. We hebben destijds een dagopvang proberen te vinden en voor nachtopvang in het Nel Banninkhuis gezorgd. De overheid moet een beleid voeren op dit gebied, dat is onvermijdelijk. Maar je kunt natuurlijk niet aan iedere gril van elke groep of ieder individu tegemoet komen, door hoe dan ook in alle gevallen maar toe te geven en dat maakt het lastig. Joop vindt gewoon dat mensen die het nodig hebben zo snel mogelijk geholpen moeten worden, maar de discussie van de deskundigen over wat voor hulp dan specifiek nodig zou zijn in dat geval, sprak hem niet zo aan. Dus dat daardoor vroeg of laat een zekere spanning kan ontstaan is heel wel mogelijk. Aan de andere kant heb ik nog nooit meegemaakt dat Joop niet voor rede vatbaar was.

De discussie over de dak- en thuislozen in de Zwolse politiek is beheerst geweest door enerzijds een deel van de raad dat in alle gevallen zei dat deze mensen geholpen moesten worden, soms een beetje kritiekloos, en anderzijds een deel van de raad en ook van de bevolking, dat vond dat er disproportioneel veel aandacht voor dit soort mensen was, waardoor mensen met een ander type noden en problemen die rustig hun beurt afwachten buiten beeld bleven. Hierdoor zou het idee kunnen ontstaan dat als je je ellende maar genoeg etaleert en als je maar een grote mond opzet je het wel voor elkaar krijgt. Die beide stromingen waren in de raad zichtbaar. Je kunt als bestuurder niet het leed van ieder willekeurig individu op je nek nemen, dat is ondenkbaar.

De dak- en thuislozenproblematiek heeft verschillende oorzaken. Psychische problematiek, alcoholisme, drugsgebruik, sociale problematiek, het zijn vogels van divers pluimage. Er zijn mensen die willens en wetens het onheil tegemoet gaan. Er zijn echter ook mensen die hun situatie willen veranderen, maar niet weten hoe. Dan moeten ze hulp kunnen krijgen. Iemand heeft in beginsel het recht om te zwerven als hij of zij daarbij geen overlast veroorzaakt. Wie zegt dat iemand verplicht in een huis moet wonen? Maar als je drugs nodig hebt, je pleegt crimineel gedrag en je zorgt voor overlast dan is het anders en moet er ingegrepen worden. Daarbij versta ik onder overlast niet iemand die, al ziet hij er sjofel uit, gewoon op een bankje zit. Overlast ontstaat als mensen dingen doen die we niet willen, als ze bijvoorbeeld niet meer op hun benen kunnen staan van de drank of ze vallen andere mensen lastig. Dan moet je optreden. En als iemand die normaliter onder een brug zit als het koud is een dak boven z'n hoofd zoekt, dan moet dat dak er wel zijn vind ik. Maar welke setting je ook voor dak- en thuislozen realiseert: altijd zijn er regels nodig. Zelfs Joop heeft in zijn opvang bepaalde regels. Het mooie van Joop is dat hij zich tot op zekere hoogte zo met deze mensen kan identificeren dat hij ze op niveau aan kan spreken en dat ze vervolgens doen wat ie zegt. Dat is een bijzondere gave.

Ik denk dat Joop een belangrijke rol in de discussie rond de dak- en thuislozenproblematiek heeft gespeeld. Hij heeft er mede voor gezorgd de politiek wakker te schudden en wakker te houden. En hij vond de opvang passen, en daar had hij niet ongelijk in, bij de sociale functie die de WRZV-hallen als ontstaansgrond hebben gehad. Dus ik kon hem daarin ook wel volgen. Anderzijds moest op het gebied van dak- en thuislozenproblematiek niet alleen beleid ontwikkeld worden met faciliteiten maar ook met beperkingen. De opvang bij WRZV-hallen zou in deze ontwikkelingen contraproductief kunnen werken. We hebben dat risico destijds onderkend, maar we hadden zulke goede relaties en korte banden met Joop, mede dankzij Margriet Meindersma, dat we dat risico hebben genomen.

Ik vind het eigenlijk een onverteerbaar vraagstuk dat in een rijk land als het onze zwerfers zijn en dat er gebedeld wordt. Een eenduidige oorzaak voor dit probleem is echter moeilijk aan te wijzen. We hebben in onze zorgstaat voor een deel mensen gepamperd.

Uitgelicht: JELTE (32 jaar)

Jelte, van wie de ouders al op jonge leeftijd uit elkaar gingen, was een echte raddraaier. Hij werd door zijn moeder naar een internaat gebracht, wat absoluut geen positieve invloed op hem had. Zijn moeder kreeg een nieuwe vriend, zijn stiefbroer gebruikte en zo kwam ook Jelte in aanraking met drugs. Hij was toen amper 13 jaar. Jelte ging naar de plaatselijke LTS. Hier begon de ellende pas echt. Hij begon dope te verkopen en had banden met niet al te fijne jongens. Wel maakte Jelte keurig zijn opleiding af tot leerling fietsenmaker, waarna hij als fietsenmaker werkte. Hij werd gepakt voor handel in dope en kwam terecht in de beroemde gevangenis van Veenhuizen, later in gevangenis in Almelo en Leeuwarden. In totaal zat hij 2½ jaar zijn straf uit voor dit delict. 'Dan kom je vrij en daar sta je dan', zegt Jelte. Hij ging bij bekenden wonen, wachtend op zijn uitkering. Maar van zijn straf had Jelte niets geleerd. Hij leefde van de verkoop van drugs en schuwde geen geweld. Zo overviel hij een sigarenboer, waarna hij gepakt werd. Jelte verhuisde van bajes naar bajes, volgens eigen zeggen heeft hij in totaal zo'n 6 jaar gezeten. Toen Jelte weer vrij kwam ging hij verplicht naar een afkickcentrum. Hier zag Jelte 'het ware licht'. Maar dit duurde niet lang. Hij ging naar Zwolle. Hij kwam in april 2004 terecht bij Joop van Ommen. Jelte gebruikt nog zeer sporadisch. Overdag klust hij bij rondom de hal, of bij zijn familie, waar hij schildert en tuiniert voor een leuk zakcentje. Jelte is Joop dankbaar dat hij bij hem mag verblijven. 'Mensen die worden uitgekakt door de maatschappij krijgen bij Joop van Ommen toch respect'.

Maar er is ook sprake van het feit dat wij in onze formele economie het voor een grotere groep mensen niet eenvoudig hebben gemaakt om gewoon door zelf te kiezen inkomen uit arbeid te verwerven. We hebben een maatschappij die het veel moeilijker aanvaardt als mensen schijnbaar nutteloos aan de zijkant staan, terwijl men in andere samenlevingen zich veel minder druk om deze mensen maakt. Het heeft te maken met de hoge waarde die we aan het individu toekennen, en het is ontegenzeggelijk zo dat mensen slachtoffer van een situatie zijn geworden die we voor een deel zelf hebben gecreëerd.

Als de welvaart toeneemt en de eisen aan de mensen in onze samenleving om adequaat te functioneren eveneens, dan is ook het risico voor mensen die achterblijven en ontspreken groter. Dat risico is overigens niet aan de maatschappelijke of sociale staat per definitie gebonden, het kan in alle maatschappelijke klassen en lagen voorkomen.

Ik denk dat de problematiek ook samenhangt met het feit dat wij in de jaren '80 een opvatting over de psychiatrie zijn gaan aanhangen die er vanuit gaat dat mensen die zich merkwaardig gedragen maar geen gevaar vormen gewoon in de samenleving moeten worden gehandhaafd. Mensen die we vroeger opsloten laten we nu loslopen en dat kan leiden tot drankgebruik, drugsgebruik en verwaarlozing. Dak- en thuislozen, verslaafden en gedesoriënteerden die nu zelf hun weg moeten vinden in de maatschappij zouden we vóór de jaren '80 allang hebben opgenomen in een inrichting. Je ziet dat de discussie her en der weer terug komt over het feit of we daarin niet een beetje te ver zijn doorgeschooten. Ik kreeg als burgemeester IBS-verzoeken (verzoeken tot in bewaringstelling, red.) voorgelegd voor mensen die een gevaar voor zichzelf of hun omgeving vormden. Die grenzen zijn enorm rekbaar te interpreteren. Ik zou zelf er niet op tegen zijn als we op dat punt wat meer dwang en drang zouden kunnen uitoefenen om zulke mensen gewoon op te nemen in een inrichting en veel harder en dwingender tegen ze op te treden. Want het feit dat dat niet gebeurt laat mensen in een onmogelijke situatie. Met het gevolg dat iemand als Joop ze opneemt omdat hij ze niet wil laten verpieteren.

Wat uiteindelijk per saldo ook een probleem met betrekking tot opvang is geweest, is dat de opvatting van de gemeente voor een deel gegroeid en gevormd is door de eisen die vanuit de openbare orde gesteld moesten worden: opvang, resocialisatie, terugdringen van overlast. Deze eisen verhielden zich moeilijk met wat er uit de geestelijke gezondheidszorg aan feitelijkheid aandiende om de problematiek echt op te pakken. Het CAD aan de Willemskade had bijvoorbeeld een benadering die absoluut niet appelleerde aan de nood die mensen in de omgeving ervoeren en die niet correspondeerde met de wens van het gemeentebestuur om deze mensen steviger aan te pakken om ze uit hun isolement te krijgen. Daarbij speelde natuurlijk de begrenzing van dat wat de wetgeving op het gebied van psychiatrie aan mogelijkheden biedt ook een rol.

In alle gevallen vind ik dat de counseling heel belangrijk is. Je moet met die mensen in gesprek zijn en blijven, zodat je ze als ze eruit willen adequaat hulp kunt bieden. En dan moet je zo nodig stevig optreden. Omdat je dan te maken krijgt met een groot aantal verschillende disciplines zoals de openbare orde, de psychiatrische opvang, hulpverleningsinstanties, arbeidstoedelingsorganisaties, is een stevige, gemeentelijke regie door middel van casemanagement tot nu toe volgens mij de beste oplossing gebleken. Wat dat betreft denk ik dat De Herberg een goede oplossing is.

Joop van Ommen is een uniek persoon, hij is terecht onderscheiden tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Het is een authentiek mens met een heel bijzondere aanpak die waar maatschappelijk onrecht is in de benen komt en mensen in beweging weet te krijgen’.

‘Er zijn weinig dossiers waarbij zoveel emotie aan de orde komt’

De huidige burgemeester Henk Jan Meijer benadert de dak- en thuislozenopvang bij de WRZV-hallen op iets meer afstand.

‘Vanuit mijn verantwoordelijkheid voor brandweer en politie heb ik de dak- en thuislozenopvang achter de WRZV-hallen in directe zin altijd alleen op het gebied van veiligheid benaderd. Ik heb er poolshoogte genomen om te kijken in hoeverre aan de veiligheidseisen werd voldaan. Omdat de welzijnsfunctie tot de portefeuille van de betreffende wethouder behoort volg ik de ontwikkelingen van de opvangsvoorziening van de WRZV op iets meer afstand. Wat mij hierbij opvalt, is dat het dossier Dak- en Thuislozenopvang WRZV altijd een emotioneel beladen onderwerp is geweest. Vlak nadat ik in Zwolle burgemeester werd, stelde wethouder Den Bult voor om in verband met het voortdurend te grote exploitatietekort alle functies van de WRZV elders onder te brengen. Op zich was dat een rationeel voorstel, dat ook met het bestuur was overlegd. Maar op de een of andere manier sloegen de meningen nadien ineens om. Er kwam emotie bij kijken, het ging niet alleen meer om de feiten en dat argumenteert lastig. In wezen heeft de raad dit financiële dossier al vier jaar drijvende gehouden. De gemeente vult nog steeds het jaarlijkse tekort aan zonder dat daar een formeel besluit aan ten grondslag ligt. Ook het raadsbesluit van bijna twee jaar geleden om de mensen vanuit de WRZV naar de gebruikersruimte aan de Pannekoekendijk te verplaatsen is vrij makkelijk en deels op gevoelsmatige gronden aan het wankelen gebracht. Zonder dat hieraan een debat is voorafgegaan is dit besluit herzien op grond van de gedachte dat deze opvang wellicht toch niet zou voorzien in de ontbrekende schakel in de zorgketen. Ook deze discussie vind ik nog steeds niet erg helder. Het onderwerp dak- en thuislozenopvang WRZV maakt altijd bewegingen en reacties los. Ik weet niet of dit door Joop komt of door andere factoren,

maar er zijn weinig dossiers in deze stad waarbij zoveel emotie en zo beperkt ratio aan de orde komen. En daarbij lijkt het net alsof je, wanneer je rationele argumenten inbrengt, geen gevoel zou hebben.

Ik heb geconstateerd dat Joop van Ommen een heel groot hart heeft. De Herberg vind ik een hele mooie naam voor deze opvang want bij Joop is altijd wel plaats in de herberg. Dat is een heel helder uitgangspunt en hij vangt dan ook met liefde en betrokkenheid mensen op. Ik heb hier echter wel een aantal kanttekeningen bij. Het feit dat er voor iedereen plaats is maakt de stap naar Joop wellicht te gemakkelijk voor mensen die zich elders niet aan de regels willen houden. Dat maakt het lastig voor het opvangbeleid elders. Het Leger des Heils heeft vrij strakke leefregels, als men zich daar niet aan wil houden gaat men naar Joop. Maar als Joop er niet zou zijn, dan zou men zich misschien wél aan die leefregels houden.

Voorts is veiligheid voor mij een belangrijk zorgpunt, en de vraag of de opvang humaan is. Stel dat daar brand uitbreekt en er vallen slachtoffers, dan vragen ze de burgemeester tegenwoordig in deze achterafverantwoordingsdemocratie waarom hier niets aan gedaan is. Inmiddels is deze situatie verbeterd.

En ten derde vind ik dat de mensen die opgevangen worden zo snel mogelijk naar reguliere trajecten toegeleid moeten worden. Opvang betreft niet alleen een dak boven het hoofd en te eten hebben, maar de mensen moet ook zorg geboden worden en ze moeten zo mogelijk reïntegreren in de maatschappij en zelf hun zaakjes leren regelen. Op deze punten ontbrak tot nu toe het een en ander. Ik vind het goed dat instanties zoals woningcorporaties en RIBW -die voorheen hierin onvoldoende verantwoordelijkheid namen waardoor Joop dat gat ging opvullen- deze taak nu toch op zich hebben genomen. Hierdoor is de opvang geprofessionaliseerd. Voorheen was dat niet zo en verbleven bij Joop dak- en thuislozen van allerlei pluimage door elkaar heen. De laatste keer dat ik achter de WRZV-hallen was, zat daar een jongen van 17 jaar tussen. Zo'n jongen zou zo snel mogelijk, binnen 24 uur, in een ander traject geplaatst moeten worden, omdat hij anders mee wordt hij getrokken door de anderen. Men motiveert elkaar daar niet om uit het circuit te komen. En op zo'n jonge leeftijd is er volgens mij nog van alles bij te sturen. Sommige anderen zijn al zo lang verslaafd aan het een of ander en leiden al zo lang een gemarginaliseerd bestaan dat ze een veel zwaarder traject moeten volgen om er ooit nog uit te komen. In zo'n opvang moet je niet teveel mensen met uiteenlopende problematiek bij elkaar hebben want het gevaar bestaat dat de slechtste de rest mee trekt. Ook wat dat betreft ben ik blij met de professionalisering.

Probleem bij realisatie van een dak- en thuislozenopvang blijkt altijd weer de locatiekeuze. Ik vind bijvoorbeeld dat er wel heel lang gediscussieerd moest worden over dagopvang voor dak- en thuislozen Bonjour, wat toch een vrij normale voorziening is. In deze discussie ontwikkelde zich de typisch Zwolse vlucht naar voren: laten we eens een aantal

Uitgelicht: EDUARD (29 jaar)

Eduard is een jongen die zich al van kinds af aan in de nesten werkte. Zijn ouders scheidde toen Eduard jong was. Zijn moeder wist zich geen raad met zijn gedrag. Ze stuurde hem naar een jeugdinternaat, maar dit was niet bevorderlijk voor zijn ontwikkeling. Hij rolde het criminele circuit in. Zo belandde hij in de gevangenis, waar hij een poosje in bewaring gesteld werd. Eduard raakte verslaafd aan drugs. Het begon met een jointje en het eindigde met de spuit in de hand. Toch kreeg Eduard een relatie en een goeie baan. Een tijdlang ging het hem voor de wind. Zijn drugsverslaving speelde hem echter parten. Zijn vriendin vertrok, hij verloor zijn baan en tot overmaat van ramp overleed zijn vader. Eduard raakte in een dip en besloot te vertrekken. Hij liet alles wat hem lief was achter en kwam in Zwolle terecht. Hij sliep een paar nachten in de buitenlucht, kwam vervolgens via het CAD en Bonjour bij een christelijke afkickkliniek in Rotterdam terecht. Eduard kicke daar spontaan zonder enige hulp af. Hij verbleef acht maanden in Rotterdam. Toen ging het echter weer bergafwaarts met hem en hij besloot terug te gaan naar Zwolle. Eduard kwam terecht bij de WRZV. 'Als Joop er niet was geweest dan was het voor de meeste mensen hierachter niet best afgelopen. Als er meer "Jopies" zouden zijn zou deze wereld een stuk rooskleuriger zijn', aldus Eduard. Maar hij spreekt niet alleen lovend over Joop. Ook de vrijwilligers en de mensen van het RIBW verdienen volgens hem een pluim.

andere locaties bedenken. En binnen de kortste keren zijn er meer dan twintig locaties in beeld. Dat betekent dat je op twintig plekken burgers tegen je hebt en dat is niet zo handig. We hebben daar wel van geleerd. Dat bleek bij de keuze van de locatie voor de gebruikersruimte aan de Pannekoekendijk, die in een keer trefzeker was. Persoonlijk denk ik dat niet de locatiekeuze het belangrijkste punt van discussie zou moeten zijn maar de kwaliteit van de opvang. De vraag of het onderkomens zijn met een goede warmtevoorziening, brandveilig en hygiënisch, vind ik, evenals de vraag of er voldoende zorg is, belangrijker dan de plek. Anderzijds moet je mensen die door hun gedrag overlast geven niet bij andere mensen op de stoep plaatsen. Op zich vind ik de WRZV-hallen qua locatie niet zo'n slechte plek. Het is wel zo dat Joop op deze locatie een prominenter rol in het geheel heeft en RIBW en woningcorporaties moeten bepalen of ze dat wel of niet willen.

Joop van Ommen heeft een unieke uitstraling en is daarmee in het gehele land bekend geworden. Hij zocht de publiciteit en daar zit je als gemeente niet zo op te wachten. Ten eerste werd het gemeentelijk beleid als rücksichtslos afgeschilderd omdat er geen opvang zou zijn. Terwijl we het in Zwolle inmiddels redelijk voor elkaar hebben met het Nel Banninkhuis, Bonjour en de gebruikersruimte aan de Pannekoekendijk. De problematiek heerst niet meer in het straatbeeld zoals in de tijd dat ik hier net was. Toen viel me de enorme impact van de dak- en thuislozen op. Ze zaten op prominente plekken in de binnenstad, in Park de Wezenlanden, in bushaltes. Ik vond het geen pas geven. Een tweede gevolg van alle publiciteit is dat dak- en thuislozen in het hele land het idee zouden kunnen krijgen om een enkeltje Zwolle te nemen want bij Joop kunnen ze altijd terecht. Dat is natuurlijk de bedoeling niet, ik vind dat andere gemeenten ook hun verantwoording moeten nemen. Ik denk wel dat Joop een belangrijke rol heeft vervuld door de dak- en thuislozenproblematiek heel scherp op de agenda te houden. Joop is een gevoelsmens, hij is direct, heeft geen dubbele agenda's en je weet wat je aan hem hebt. Mede dankzij hem is het Herberg-concept tot stand gekomen'.

8. Zwerver Bram, de Wethouder en de Gemeente

Brammetje

Eén van de meest bekende daklozen is voor vele Zwollenaren de zwerver Bram. Brammetje ligt Joop na aan het hart. Hij is anderhalf jaar na diens overlijden nog steeds emotioneel als hij over de oude man praat. ‘Bram kende ik al toen ik nog in de schoolbanken zat’, herinnert hij zich. ‘Hij verkocht bloemen op de markt. Bram kwam uit een keurige Joodse familie en had samen met z’n broer Louis en z’n zus Kitty een bloeiend bedrijf. Bram stond op de markt, Louis regelde de financiën en Kitty zorgde voor de rest. Toen Kitty overleed ging het bergafwaarts met het bedrijf. Ik vond Bram een tijdje later op de Buitenkant, hij was totaal de koers kwijt’. Zes jaar lang bivakkeerde Brammetje in een kleedkamer van de WRZV-hallen. Zijn allergrootste wens, een bezoek aan Israël, kwam in 1999 uit. Mensen die zich het lot aantrokken van de oude zwerver zamelden geld in om de reis te bekostigen. Hij verbleef een week in een Joods verzorgingstehuis waar hij er achter kwam dat zijn roots toch in Nederland lagen. Bram werd overgebracht naar een Joods bejaardenhuis in Scheveningen waar hij volgens eigen zeggen eindelijk rust kreeg. ‘Eenmaal in de twee weken ging ik bij hem op bezoek. Hij dementeerde, op het laatst herkende hij me niet meer’. Joop bleef bij Bram tot het afgelopen was. ‘De avond voor hij overleed ben ik naar hem toe gereden en ik heb aan z’n bed gezeten tot hij de volgende morgen, op 7 januari 2003 om vijf uur, op 85-jarige leeftijd zijn laatste adem uit blies’. Bram werd onder grote belangstelling begraven op de Joodse begraafplaats aan de Kuyterhuislaan. In het voorjaar van 2004 werd geld ingezameld om een grafsteen op het graf van de oude zwerver te plaatsen.

‘Particuliere opvang moet niet nodig zijn’

Wethouder Jaap Hagedoorn van o.a. Maatschappelijke Opvang en Zorg associeert Joop van Ommen altijd met Bram Poortier.

‘Als ik aan Joop van Ommen denk, denk ik als eerste aan bloemenkoopman Bram, die mijns inziens in de beleving van vele mensen de eerste zwerver van Zwolle was. Maar inmiddels groeit het aantal dak- en thuislozen gestaag. Steeds meer mensen trekken om wat voor reden dan ook de deur achter zich dicht en belanden op straat. Vaak is de problematiek meervoudig: schulden, verslaving, relationele problemen, psychiatrische problemen, soms betreft het jonge mensen die vanuit de gevangenis of jeugdzorg op straat komen te staan. In zeven jaar tijd is deze groep in Nederland verdrievoudigd, van 25.000 naar 75.000. Joop heeft de problematiek in een heel vroeg stadium gesignaleerd en is in dit gat gesprongen. Hij zocht de publiciteit en is daardoor een soort nationaal icoon geworden. Hierdoor is Zwolle geleidelijk aan het afvoerputje geworden, het natuurlijke laagtepunt van Nederland. Mensen kregen soms letterlijk vanuit instellingen het adres van Joop mee met het advies om zich bij hem te melden. Uiteraard moet er in opvang-

smogelijkheden worden voorzien die er voor kunnen zorgen dat mensen onderdak hebben, maar de oorzaak van het probleem moet hierdoor niet vergeten worden: het gebrek aan daadkracht bij de instellingen waar deze mensen thuishoren.

Particuliere opvang moet natuurlijk niet nodig zijn. Gemeenten moeten zich het feit dat er dakloze mensen zijn aantrekken, woningcorporaties moeten zich bekommeren om mensen die uit hun huis dienen te worden gezet, en psychiatrische of verslavingsinstellingen moeten de mensen pas ontslaan als ze er aan toe zijn, met eventueel begeleiding. Dat laatste gebeurt niet, of nog te weinig. Momenteel is het zo dat iemand met een complexe problematiek van het kastje naar de muur wordt verwezen. Een verslavingsinstelling wil pas iemand behandelen als hij of zij van de psychiatrische problematiek af is, een psychiatrische instelling vindt dat deze persoon eerst van zijn of haar verslaving af moet worden geholpen. Zo kom je dus nergens. We moeten van die hokjesgeest af, want als dat de manier is waarop we mensen denken te helpen dan helpen we dus nooit iemand. De instellingen in Nederland zouden hun verantwoordelijkheid moeten nemen en moeten voorkomen dat de mensen in deze keten instromen, was het niet omdat deze mensen vanuit menselijk oogpunt bezien zorg nodig hebben dan wel omdat het veel goedkoper is om die mensen in hun huis te houden en van daaruit ondersteuning te geven. Als dat niet lukt zouden bijvoorbeeld woningcorporaties die deze probleemgevallen tegenkomen moeten kijken of het mogelijk is deze mensen die voor teveel overlast zorgen regionaal gezien elders terecht kunnen.

Joop wierp zich op als de laatste hoop van Nederland. Hij vormde een soort ruggesteun waarop mensen terug konden vallen. Daarnaast heeft hij iedereen wakker geschud. Hij heeft de problematiek bloot gelegd. We weten allemaal dat er zwervers zijn. Maar hoe die mensen leven, waar ze leven, onder welke omstandigheden en met welke problemen, dat was zelden of nooit in beeld. Dat heeft ook met mentaliteit te maken. Als de aanwezigheid van een zwerver in het straatbeeld alleen al een gevoel van overlast geeft dan zijn we ver verwijderd van een oplossing die recht doet aan de problemen van die mensen, en aan acceptatie van die mensen. Ook deze mensen horen bij de maatschappij. Het is misschien geen prettige aanblik maar het kan niet zo zijn dat de simpele aanwezigheid van iemand gevoelens van overlast bezorgen. Datzelfde geldt voor andere groepen die afwijkend zijn. Die hebben we vroeger allemaal weggestopt. Alles wat bijzonder was moest naar een inrichting op de hei. Dat gold voor psychiatrische patiënten, dat gold voor mensen met een lichamelijke beperking en dat gold voor zwervers. Die werden weggestopt in Veenhuizen bijvoorbeeld, allemaal met goede bedoelingen, als het probleem maar uit de samenleving was. Dat vind ik niet de manier waarop de maatschappij ingericht moet zijn. Daar hoort iedereen bij.

Zonder Joop was een organisatie als De Herberg denk ik niet van de grond gekomen. Maar ik weet ook niet of het probleem in Zwolle dan zo groot was geweest. De Herberg is een goed initiatief, het is een prima concept. Zodra iemand aanbelt wordt er open gedaan en is er een plek voor hem of haar. Zo wordt het straks in alle opvanginstellingen geregeld wat mij betreft. Voorheen was het zo dat de deuren van een noodvoorziening open gingen als het drie dagen achter elkaar meer dan vijf graden vroom. Toen ik wethouder werd heb ik dat meteen veranderd. Het gaat niet om de vraag of het vriest, het gaat er om of er capaciteitsbehoefte is. Als er mensen zijn die een dak nodig hebben dan moet daarvoor worden gezorgd. Het goede van De Herberg is dat naast het voorportaal ook doorstroommogelijkheden worden geboden en uiteindelijk uitstroom, want dat willen we ten slotte. Dat zal ook gebeuren vanuit de andere bestaande opvanginstellingen in Zwolle. Verder creëren deze instellingen de broodnodige rust voor de mensen, van waaruit ze weer naar een wat gereguleerder bestaan toe kunnen werken.

De manier waarop Joop de mensen opvang was niet menswaardig, dat vond hij zelf ook. Het is beschamend dat de samenleving het zover heeft kunnen laten komen. Maar inmiddels hebben de woningcorporaties zich over de problematiek gebogen en het RIBW is in het gat gesprongen waardoor Joop meer ondersteuning krijgt, er meer regels zijn en een strakker regime heerst. Dat is goed, ook voor Joop zelf. Op dit moment zijn in Zwolle een aantal locaties gerealiseerd waar de mensen terecht kunnen. Voor uitgeprocedeerde asielzoekers is in Zwolle een regeling, gebruikers kunnen in de gebruikersruimte terecht, dak- en thuislozen kunnen naar het Nel Banninkhuis en Bonjour, en ook in De Herberg kunnen mensen met verschillende problemen gescheiden worden opgevangen. Het is nu alleen nog zaak de capaciteit van de bestaande instellingen op peil te brengen.

Het is niet alleen zo dat mensen alleen een bed nodig hebben, ze moeten ook kunnen leven, een dagbesteding hebben. Een van de mooiste voorbeelden vind ik dat gebruikers vandaag de dag de omgeving van hun eigen gebruikersruimte schoonmaken en daar ook nog een kleine beloning voor krijgen. Dat betekent dat ze iets kunnen verdienen, dat betekent daarnaast dat ze laten zien dat ze niet alleen maar overlast veroorzaken, maar dat ze ook nog wat bijdragen aan de samenleving. Ze hebben dan niet alleen daginvulling en structuur, maar ze werken ook aan hun gevoel van eigenwaarde. Op dit moment zijn we bezig met het in het leven roepen van een soort uitzendbureau met als doel dat mensen uit deze doelgroep aan het werk kunnen. Een vorm van gestructureerde dagbesteding waarbij duidelijke afspraken worden gemaakt over structuur, taken en tijdstippen. Het werken aan de eigen toekomst is zeer belangrijk voor deze mensen. Daarmee kunnen ze aan de rest van de samenleving laten zien dat ze dan wel een zwerver mogen zijn, maar dat ze er nog steeds bijhoren, en hun eigen steentje bijdragen.

Joop heeft zeer veel mensen opgevangen onder zeer moeilijke omstandigheden en ik heb respect voor de onorthodoxe, niet te kopiëren wijze waarop hij met de problematiek is omgegaan. Maar iedereen zal het met me eens zijn, Joop als eerste, dat de Terborchstraat een veel betere oplossing is. Het is dichterbij de stad en daardoor dichterbij de samenleving. De confrontatie met hoe het ook kan en hoe het zou moeten is beter voor de doelgroep, uiteindelijk zal iedereen dat inzien. En ik heb ook de stille hoop dat een straat als de Terborchstraat er uiteindelijk veiliger door wordt. Ten eerste krijgt een kantoorpand een woonfunctie, ten tweede hebben de mensen die er verblijven er veel belang bij dat ze zich op een goede manier gedragen, en ten derde zullen ze het absoluut niet toestaan dat in hun buurt overlast ontstaat door mensen uit de doelgroep die niet in De Herberg zitten, of nog niet in De Herberg zitten. Ze zullen met andere woorden veel meer gespist zijn op wat er in die straat gebeurt, veel eerder ingrijpen als er zich dingen voordoen dan nu het geval is. Ik heb de stille hoop dat het er zelfs toe leidt dat de straat er uiteindelijk beter van wordt. Maar dat is iets dat de tijd zal moeten leren. Het is begrijpelijk dat de huidige bewoners gevoelens van onzekerheid hebben. We zullen met elkaar in gesprek moeten over al die vooroordelen en daar zullen we regels voor opstellen. Ik kan niet garanderen dat er nooit meer iets gebeurt. Maar ik kan ook niet garanderen dat elders geen ongelukken gebeuren. Dat kan niemand. Ik kan wel nadenken over de inrichting van het pand, het aanzien van het pand, de omgeving, en samen met de betrokkenen regels en voorwaarden vastleggen.

Ik ben er trots op dat wij straks in Zwolle meerdere voorzieningen hebben die recht doen aan de problemen van de doelgroep. Het is goed dat de problematiek niet ontkend wordt en weggestopt op de hei. Ik ben er trots op dat we hier in Zwolle deze doelgroep de hulp kunnen bieden die ze nodig heeft. Het kan allemaal nog beter, we zijn er nog niet, en bovendien vind ik dat we niet alleen het symptoom moeten bestrijden maar ook met de oorzaak aan de slag moeten, maar in Zwolle hoeft niemand meer in de kou te staan. Het is nog lang niet allemaal goed voor elkaar maar we zijn wel op de goede weg hier’.

‘Je kunt ze niet op een onbewoond eiland neerzetten of naar de maan sturen’

Geert Kuper en Eelke Blokker zijn medewerkers van de afdeling Leefbaarheid, Veiligheid en Bijzondere Doelgroepen Gemeente Zwolle, eenheid Wijkzaken. Zij zetten zich onder andere in voor dak- en thuislozen of mensen die dakloos dreigen te worden en hebben regelmatig overleg met Joop van Ommen. Geert Kuper maakte begin jaren '90 kennis met Joop.

‘Destijds, in 1993, werkte ik bij de reclassering. Wij zochten een plek waar moeilijk plaatsbare alternatief gestraften terecht konden en kwamen bij Joop terecht. Joop zag wel

Uitgelicht: JAN (33 jaar)

Jan kwam in de opvang achter de WRZV-hallen terecht nadat zijn relatie na drie jaar stuk liep. Zijn toenmalige vriendin zette hem zonder pardon op straat. Hij zwierf vijf dagen doelloos rond in de koude novembermaand, totdat iemand hem er op wees dat er bij de WRZV-hallen een opvang voor dak- en thuislozen gevestigd was. Jan klopte zwaar onderkoeld en sterk vermagerd aan bij Joop van Ommen. Joop liet hem eerst een paar dagen 'bijtanken', omdat hij fysiek aan de grond zat. Jan kreeg een relatie kreeg met medebewoonster Linda en samen gingen ze in de 'stellenkeet' wonen. Joop was het er niet mee eens, maar Jan luisterde niet. Hij was veel te verliefd en regelde alles voor Linda. Uiteindelijk liep de relatie stuk, omdat binnen deze omstandigheden geen relatie mogelijk was en omdat er met de verslavingen van Linda niet te leven viel. Joop kreeg uiteindelijk toch gelijk.

Jan wil via het 'begeleid wonen'-traject weer de maatschappij in. Hij heeft er veel vertrouwen in dat hij binnen afzienbare tijd zelfstandig een nieuw leven kan gaan oppakken. Hij wil een opleiding tot sociaal werker gaan volgen, omdat hij heel veel respect heeft voor de mensen van het RIBW, die het werk achter de WRZV hallen op zich nemen, en omdat hij daar geschikt voor denkt te zijn. Jan wil er straks kunnen zijn voor z'n 14-jarige dochter die hij nog nooit gezien heeft. 'Ooit, als zij haar echte vader wil ontmoeten, wil ik haar kunnen laten zien dat ze een heel sterke vader heeft'.

wat in mijn zienswijze en de manier waarop ik de zaken heel praktisch wilde aanpakken, zonder teveel geklets, zonder de geitenwollensokken vergadercultuur. Hij ondernam meteen actie. Hij belde Margriet Meindertsma, vertelde haar dat hij iemand gevonden had die precies de goede taal sprak en hij vond, eiste bijna, dat de gemeente mij in dienst moest nemen. Margriet Meindertsma was op vakantie maar regelde toch een gesprek met een ambtenaar van de gemeente Zwolle en zo kreeg ik een gesubsidieerde baan. Dat is Joop ten voeten uit. De eerste klus die we met de alternatief gestraften deden, was kantoorjes maken bij de kantine in de WRZV-hallen. In 1996 ben ik bij de gemeente op de probleemhuishoudens gezet. Samen met Cees van Dongen en Wil Reijers vormden we een groep pioniers op dit gebied, nog steeds eigenlijk. De aanpak van dit soort problemen valt of staat met de kwaliteiten en toewijding van individuele mensen. Dat je met de juiste combinatie van mensen dingen voor elkaar kunt krijgen wordt wekelijks bewezen in het overleg dat in de WRZV-hallen plaatsvindt met de Zwolse Poort, Joop en wij als gemeente. Alle mensen die bij Joop worden opgevangen worden besproken. En dat gaat dan over praktische hulp die we kunnen bieden in de vorm van huisvesting, uitkering en dergelijke. Joop heeft een belangrijke rol in de dak- en thuislozenproblematiek. Hij jaagt de zaak op en zet iedereen op scherp'.

Eelke Blokker werkt sinds 2003 bij de gemeente Zwolle en ontmoette Joop voor het eerst bij de schoonmaakactie van dak- en thuislozen in Park de Wezenlanden, die in het voorjaar 2004 georganiseerd werd.

'We wilden deze mensen eens een keer in een positief daglicht zetten in Zwolle. Over het algemeen heerst een negatief beeld van ellende en overlast en met deze actie wilden we daar verandering in brengen. Als je een groep dak- en thuislozen wilt bereiken kom je als vanzelfsprekend bij Joop terecht. Ik vond Joop een uitgesproken persoon. Ik weet dat ik zelf af en toe eigenwijs zijn, maar Joop kan er ook wat van. Verder klikte het omdat we iets gemeen hadden: ik heb tijdens mijn studie in Amsterdam vier jaar lang in de weekenden 's nachts op een taxi gereden. Dat is een beroep waarvan de specifieke sfeer alleen door collega-taxichauffeurs begrepen wordt. Je bent in de nacht op elkaar aangewezen, maar rijdt toch als eenling rond. Je komt nogal wat tegen, vooral op de wallen. Je maakt bijzondere dingen mee en wordt er wereldwijd van. Ik ben er door veranderd, misschien wat harder geworden. Je leert iedereen waarderen om wie hij is. We zijn tenslotte allemaal mensen. Je leert ook omgaan met allerlei soorten mensen. Soms moet je een grote bek opzetten en op je hoede zijn. Hoe mensen reageren is afhankelijk van hoe je met ze omgaat. Je eigen houding bepaalt voor een groot deel hoe je bejegend wordt'.

Kuper: 'Mensen serieus nemen is heel belangrijk. Wij behandelen mensen niet van afstand, nee, bij bijvoorbeeld probleemhuishoudens gaan wij altijd op huisbezoek, de situatie ter plaatse bekijken. Je moet mét de mensen praten, niet over ze. Zo win je ver-

trouwen. En af en toe, als het respect niet wederzijds is, dan mag je gerust eens kwaad worden, vind ik. Als je maar écht bent, en geen rol speelt. Dat is belangrijk bij probleem-huishoudens. En je moet er bij de kinderen in deze huishoudens zo snel mogelijk bij zijn. Ik heb zestien jaar in een tehuis met moeilijk opvoedbare kinderen gewerkt. Daar worden vijftig kinderen van dertien tot twintig jaar bij elkaar gestopt en dat werkt alleen maar averechts. Ze leren slechte dingen van elkaar en hun gedrag wordt er alleen maar erger. Ik vind dat je veel eerder moet ingrijpen, al bij de basis, in het huishouden waarin zo'n kind opgroeit. Daarbij ontdek je dat vooral structuur belangrijk is'.

Blokker: 'Als je werkt krijg je een dag- en nachtritme en structuur in je leven. Als je de hele dag niets te doen hebt en je verveelt, dan is het heel gemakkelijk om al om elf uur 's morgens je eerste pilsje open te trekken. Als je werkt wordt je gewaardeerd, daar functioneert een mens gewoon prettiger bij. En dat is niet iets van nu, nee dat was 3000 jaar geleden ook al zo. Mensen die een tijdlang niet gewerkt hebben moeten weer naar een baan toegeleid worden, ze moeten wennen aan de structuur. Als je mensen via sociale zaken een reïntegratietraject biedt, maken ze later meer kans. We hebben sinds mei 2004 een werkproject lopen bij Joop. Daarin gaan we er vanuit dat mensen die een uitkering krijgen daar best wat voor mogen doen, en dat vinden ze zelf ook. Bovendien kunnen ze per week dan nog 20 euro extra verdienen. De mensen melden zich 's morgens bij Joop en gaan dan aan het werk in en om de WRZV-hallen, of elders. Ze hebben bijvoorbeeld woningen gestript in Holtenbroek, onkruid gewied, schoongemaakt. Ze vinden het prima en zijn blij met de waardering die ze krijgen'.

Kuper: 'Dat is ook weer iets van Joop: als hij het vraagt doen ze het gewoon. We moesten eens een woning ontruimen en door een miscommunicatie kwam er niemand opdagen, terwijl de container al klaar stond. Ik belde Joop en twee uur later stonden er vijf man klaar. Ze werkten als paarden en in een mum van tijd was de klus geklaard. En Joop heeft dan ook echt waardering voor deze mensen. Daar doen ze het voor. Want ze zijn alleen maar gewend aan negatieve aandacht, dat is er bij de meesten al vroeg in geslagen. Deze mensen hebben vaak een basis van eenzaamheid en onveiligheid en zijn altijd al geschopt en geslagen. Als je altijd voor klootzak bent uitgescholden ga je je er uiteindelijk naar gedragen. Bij Joop krijgen ze het gevoel ergens bij te horen en ook nuttig te zijn voor de maatschappij'.

Blokker: 'De Herberg vult een leemte in Zwolle. De groep dak- en thuislozen in Nederland wordt steeds groter. Zwolle vervult een regiofunctie en trekt daarom per definitie, evenals soortgelijke centrumgemeenten dak- en thuislozen aan. Ten opzichte van andere grote steden springt Zwolle er niet uit wat betreft de voorzieningen voor maatschappelijke opvang. Van daaruit is dus geen sprake van aanzuigende werking. In kleinere gemeenten komen veel minder dak- en thuislozen voor, omdat ze daar enerzijds minder

Uitgelicht: NICO (39 jaar)

Nico was 21 toen hij met zijn vriendin in Zwolle ging wonen. Ze kregen een zoon maar de relatie liep stuk, omdat Nico veel drugs gebruikte. Hij verliet het gezinnetje toen zijn zoon twee jaar was. Hij belandde na een vechtpartij in de gevangenis. Justitie legde hem poging tot doodslag ten laste, maar volgens Nico was het zelfverdediging. Nico heeft uiteindelijk 1 jaar cel gekregen. Toen hij vrij kwam ontmoette hij in een opvangcentrum zijn huidige vrouw. Toen zij in Hoogezand ging wonen, ging Nico ging met haar mee. Hij kreeg een baan als hovenier en ze kregen samen een kind. In een keihard gevecht met zichzelf kickte Nico af van de drugs. Alles ging goed, totdat zijn vrouw het kind begon te verwaarlozen. Instanties zeiden niets te kunnen doen. Zijn vrouw kreeg inmiddels een nieuwe vriend. Nico is uiteindelijk terug naar Zwolle gegaan. Het enige wat Nico wil is zijn kind weghalen bij de moeder, maar dat blijkt een heel moeilijke kwestie. Nico zit totaal stuk en wil graag naar de Zwolse Poort waar ze hem kunnen helpen, maar dat schijnt niet makkelijk te zijn. De enige lichtpuntjes voor Nico zijn de ontmoetingen met zijn eerste zoon, waarmee hij nu een goed contact heeft. Nico zag hem weer na 15 jaar. Zijn zoon is inmiddels 17 en het schijnt dat hij als twee druppels water op zijn vader lijkt.

Nico wil opgenomen worden en psychische hulp krijgen. Van daaruit wil hij verder op eigen benen leren staan. 'Stilstand is achteruitgang', aldus Nico.

anoniem zijn en anderzijds zo op de huid worden gezeten dat ze liever naar een grote stad gaan'.

Kuper: 'Het aantal dak- en thuislozen groeit in heel Nederland. Oorzaak is onder andere de vermaatschappelijking van de zorg. Ook de individualisering van de maatschappij speelt een rol. In tien jaar tijd is het aantal dak- en thuislozen in Zwolle gegroeid van 30 naar ongeveer 400. Ik vind het de taak van de gemeente om de regie te houden op het gebied van deze problematiek, anders weet de ene instelling niet waar de andere mee bezig is. Wij proberen dat zo goed mogelijk aan te pakken en ik denk dat dat wel uniek is in Nederland. Aan de andere kant kan er nog veel verbeteren. Als het bijvoorbeeld van de gemeente had afgehangen was De Herberg niet van de grond gekomen. Dergelijke particuliere initiatieven zouden beter ondersteund moeten worden door de gemeente. Deze moeten juist omarmd en gestimuleerd worden. Dat mis ik wel'.

Blokker: 'De gemeente zou alles moeten kunnen overzien. Zo had de gemeente eigenlijk ook in De Herberg moeten zitten, want dan had de heibel over de locatiekeuze voorkomen kunnen worden. De gemeente is verantwoordelijk voor de orde en veiligheid en daar doen bewoners vanzelfsprekend een beroep op. Nu loopt de gemeente achter de feiten aan en moet dus achteraf van alles opgelost worden'.

Kuper: 'De heibel rond de locatiekeuze heeft ook te maken met acceptatie. Natuurlijk kunnen deze mensen veel overlast veroorzaken, ik maak situatie's mee waarin mensen rázend worden. Je kunt er inderdaad helemaal gek van worden. Dat ontslaat je echter niet van de verplichting om te kijken wat je moet doen met deze mensen. En als je met ze gaat praten dan zijn er vaak best nog wel mogelijkheden te vinden. Men vraagt mij wel eens waarom ik me het lot van deze mensen zo aantrek. Wel, je kunt ze niet allemaal op een onbewoond eiland neerzetten of naar de maan sturen, deze mensen maken gewoon deel uit van de maatschappij. En daar moeten we mee leven. Je kunt niet net doen alsof ze er niet zijn. En wat voor mooie regels en prachtige notities overheden ook maken: er zullen altijd mensen blijven die buiten de boot vallen'.

9. Politiek

‘De herberg van Zwolle’

Eddy van Hijum maakte jarenlang deel uit van de CDA-fractie van de Zwolse gemeenteraad. De laatste jaren voor zijn vertrek in 2003 naar de Tweede Kamer was hij fractievoorzitter. Hij bezocht de dak- en thuislozenopvang geregeld om zich te informeren over de gang van zaken en om te helpen bij het bereiden van maaltijden voor de dak- en thuislozen.

‘Na jaren getouwtrek lijkt de opvang van daklozen achter de WRZV-hallen dan nu echt te worden beëindigd. Woningcorporaties en zorginstellingen realiseren een nieuwe ‘Herberg’ in de stad en de gemeente werkt hieraan bereidwillig mee. Wat begon als een initiatief van een betrokken burger –Joop van Ommen– groeit zo uit tot een professioneel opvanghuis.

Maar eigenlijk bestaat De Herberg al. Aan de koffietafel van Joop in de kantine van de WRZV-hallen is iedereen altijd welkom, heb ik ervaren. Ik heb Joop in mijn tijd als raadslid leren kennen als een ondernemer met een grote maatschappelijke betrokkenheid. In zijn hallen is niet alleen plaats voor sport en evenementen, maar ook voor mensen aan de rand van de samenleving. Wekelijks wordt er gekookt voor minder bedeedden. Jongeren met een taakstraf doen onder begeleiding van Joop werkervaring en discipline op in de keuken. En dan is er natuurlijk de opvang van daklozen achter de hallen. Mensen die elders worden weggestuurd, of dat nu door de IND is of de reguliere daklozenopvang, hebben altijd nog één laatste adres op zak. Deze combinatie van commerciële en sociale activiteiten in de hallen is uniek, maar gaf in de raad en de samenleving ook veel gedoe. Jammer en onterecht.

Het aantal daklozen dat in de hallen verbleef, nam de laatste jaren hand over hand toe. Het begon met de opvang van een enkele dakloze in een kleedkamer, maar groeide uit tot de opvang van tientallen daklozen in oude keten achter de hallen. Wie met de mensen zelf sprak werd pijnlijk duidelijk hoe we als samenleving mensen soms in de steek laten. Je kunt er allerlei achterliggende oorzaken voor aanwijzen. De individualisering en het wegvallen van sociale vangnetten zoals familie en kerk, om maar iets te noemen. Het doorschieten van de zogeheten extramuralisering van de zorg voor psychiatrische patiënten en verslaafden. Het sneller op straat zetten van huurders die zich niet naar behoren gedragen of die de huur niet meer (kunnen) betalen. Of het ontbreken van elementaire opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Wie de gevolgen wilde zien, hoefde in Zwolle alleen maar een kijkje te nemen achter de WRZV-hallen. Je trof er mensen aan die niet op zoek waren naar een slaapplek, maar naar een nieuwe toekomst. En bij Joop klopte men nooit tevergeefs aan.

Het verblijf in de WRZV-hallen was echter niet vrijblijvend. Ik heb een aantal keren van nabij meegemaakt hoe Joop zijn gasten streng aansprak op hun eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden. ‘Uiteindelijk moet je toch weer op jezelf kunnen wonen en bij een baas kunnen werken’, was zijn ongeschreven motto. Door zijn vele contacten met instellingen en bedrijven kon hij veel mensen naar een woning, een baantje of de juiste hulpverlening toeleiden. Hulpverlening optima forma, als je het mij vraagt. Zonder beleidsplan, zonder ingewikkelde formulieren voor tijdregistratie, zonder vergadercircuits, zonder jaarlijkse rapportages. Gewoon tijd en aandacht besteden aan mensen en zien welke problemen en kansen men heeft. En dan nét dat duwtje in de rug geven dat nodig is.

Natuurlijk is het goed dat woningcorporaties en de gemeente voluit onderkennen dat zij een taak hebben in de opvang van daklozen. De opvang van mensen in de bouwvallige, tochtige keten achter de WRZV-hallen was op termijn niet te handhaven. Joop was zelf overigens altijd de eerste om dat toe te geven. Ik hoop dan ook oprecht dat De Herberg er komt en goed gaat functioneren. Maar ik plaats er wel een kanttekening bij. Professionele zorg en opvang kunnen naar mijn vaste overtuiging nooit geheel de rol van de ‘Jopen’ van onze samenleving overnemen. Het verschaffen van nieuw perspectief aan mensen aan de rand van de samenleving is geen exclusieve taak van de overheid. Hiervoor hebben we ook de actieve inzet van medeburgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties nodig. Mensen die zich het lot van anderen aantrekken en zich daar belangeloos voor inzetten. Joop heeft laten zien hoe het kan. Alle waardering daarvoor! Ik hoop dat de nieuwe Herberg blijft werken in de geest van de oude Herberg’.

‘Het voorbeeld van Joop van Ommen’

Arie Slob, Tweede-Kamerlid ChristenUnie en oud-fractievoorzitter gemeenteraad Zwolle was ook van tijd tot tijd in de WRZV-hallen te vinden.

‘De laatste keer dat ik Joop van Ommen zag was tijdens een bijeenkomst van GODfashion op een zondagavond in de WRZV-hallen. Ik stond daar met mijn dochter Lotte tussen enthousiaste jongeren die op een eigentijdse manier invulling aan hun geloof gaven. Indrukwekkend. Iedere maand staan de deuren van de WRZV-hallen daarvoor open. Zie voor meer informatie www.godfashion.nl. Joop zag mij niet. Hij hing over de balustrade en keek van bovenaf naar de bijna tweeduizend aanwezigen. Wat zou er in Joop omgaan, was mijn gedachte. Dat is in de jaren dat ik Joop nu al ken meestal geen vraag voor mij geweest. Ik zeg wat ik denk en ik denk wat ik zeg, zou een goed motto voor Joop kunnen zijn.

Ik weet niet meer wanneer het de eerste keer was dat wij elkaar troffen. Het zal begin jaren'90 geweest zijn. Ik ben van 1993 tot en met 2001 raadslid geweest van de gemeente Zwolle. In die tijd waren de WRZV-hallen (en dus Joop) met enige regelmaat onderwerp van gesprek. Het voortbestaan van de WRZV-hallen stond zelfs op het spel. Heftige tijden waren dat. College en gemeenteraad worstelden met deze kwestie. Iedere keer kwamen we er weer uit. En Joop roerde zich stevig in die discussies. Hij liet zich daarin wel eens teveel meenemen door zijn emoties, maar dat typeert direct de man. Tot in zijn vezels begaan met de zaken die hij onder handen heeft. Bij mij springt daar vooral uit de aandacht die hij heeft voor gehandicapten en de dak- en thuislozen. Om met de eerste categorie te beginnen. In de WRZV-hallen was altijd plaats voor de gehandicaptensport. Een enkele keer moesten ze wel eens wijken voor grote evenementen op de zaterdag (Joop moest zijn kasboekje wel rond krijgen), maar Joop had/heeft hart voor deze doelgroep. Dat spreekt mij aan. Dat geldt ook voor zijn activiteiten voor de dak- en thuislozen. Ik hoef hier niet breed uit te meten waar die activiteiten allemaal uit bestaan. Hij zag daarin een taak, bleef niet wachten op anderen, maar sloeg de hand aan de ploeg. Daar kun je alleen maar respect voor hebben. Hoeveel mensen draaien hun hoofd niet om als ze geconfronteerd worden met wat wel de onderkant van de samenleving genoemd wordt. Joop draait zijn hoofd dan juist bij en deed wat hem voor handen kwam.

Bij zijn activiteiten op dit gebied zijn ook wel kanttekeningen te plaatsen. Het ging niet altijd volgens het boekje. In ieder geval niet de boekjes die de reguliere opvang en de overheid hanteert. Ik herinner me nog goed de moeite die bijvoorbeeld het Leger des Heils had met zijn activiteiten, omdat de huisregels van Joop ruimer waren dan die van hen. Daar ontstonden spanningen. Niet ontkend kan echter worden dat Joop met zijn opvang een nuttige functie vervuld heeft. Zelfs in de landelijke media is dat niet onopgemerkt gebleven. Na mijn vertrek uit de gemeenteraad volg ik de activiteiten van Joop wat meer op afstand. De perikelen rond De Herberg zijn mij niet ontgaan. Hoe kan het anders als ik bijna dagelijks via het NS-station mijn weg/rails naar den Haag probeer te vinden. Tegenover het NS-station hangt boven de Terborchstraat een groot spandoek dat duidelijke taal spreekt over de opvang die straks in die straat verzorgd zal worden. Dat is niet de taal van Joop van Ommen. Ik kan niet overzien of er andere en betere locaties te vinden zouden zijn geweest. Ooit heb ik zelf een ware zoektocht door Zwolle gehouden om een geschikte dagopvangplaats te vinden. Dat viel toen ook al niet mee. Ik kan ook niet helemaal overzien of de gemeente in alles goed gecommuniceerd heeft met betrokkenen. Mijn indruk is dat dit wel wat beter had gekund en mogelijk had dat veel onnodige commotie kunnen voorkomen. Waar het uiteindelijk op aan komt is dat dak- en thuislozen niet de dupe worden van dergelijke discussies. Met alleen maar praten help je deze mensen niet. De handen moeten uit de mouwen. Laten we daarin het voorbeeld van Joop volgen'.

‘Vanuit het hart’

Zwollenaar Co Verdaas is lid van de Tweede Kamer voor de PvdA. Samen met Eerste-Kamerlid Margriet Meindertsma presenteerde hij eind 2003 het project ‘Iedereen Onderdak’. Het doel van het initiatief is ervoor te zorgen dat in 2007 niemand meer tegen zijn zin op straat hoeft te slapen. In het plan worden concrete acties voorgesteld om de toenemende dak- en thuislozenproblematiek het hoofd te bieden.

‘Sinds wanneer ken ik Joop? Ik weet het eerlijk gezegd niet. Als je een tijdje in Zwolle woont, dan ken je Joop gewoon. Joop is een soort natuurverschijnsel. Het is alsof iemand je vraagt: “hoe ken je de IJssel of hoe ken je de Peperbus?” Dergelijke zaken ken je niet, die zijn er gewoon als je in Zwolle woont!

Maar wat doet het er eigenlijk toe. Veel belangrijker vind ik het dat Joop mij al menig maal overeind heeft geholpen. Joop houdt mij overeind in mijn werk als Tweede-Kamerlid. Mijn pogingen om het departement van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer ertoe te bewegen prestatieafspraken te maken met gemeenten en woningbouwcorporaties over het huisvesten van bijzondere doelgroepen, zoals dak- en thuislozen, verlopen regelmatig moeizaam. Elke keer als ik mezelf hoor verzuchten dat het allemaal niet opschiet, dan hoef ik maar even aan Joop en de opvang achter de WRZV te denken, en ik heb weer voldoende energie om door te gaan. Bij elk interview hoef ik maar even aan Joop te denken en de emotie spat door de microfoon heen. Niet dat ik dit Joop ooit heb verteld, want zo vaak spreken we elkaar niet. Dat hoeft ook niet, sommige dingen weet je gewoon van elkaar.

Ik kan me nog goed herinneren hoe verheugd Joop was toen de Zwolse corporaties in het najaar van 2002 de opvang achter de WRZV-hallen wat veiliger en comfortabeler kwamen maken. Toen drong ook pas ten volle tot me door hoe absurd het eigenlijk was dat iemand dankbaarheid toont voor iets wat in mijn ogen een vanzelfsprekendheid zou moeten zijn.

De gemeente Zwolle en de betrokken corporaties laten met De Herberg zien hoe het ook kan. Het heeft lang geduurd, maar nu is de komst van De Herberg dan eindelijk een feit. Ik prijs me gelukkig met de voorgenomen locatie van De Herberg, bij mijn huis om de hoek komt. Het maakt dat ik in mijn pleidooi voor goede opvang in ieder geval niet van ‘makkelijk praten’ kan worden beticht. De discussies met buurtgenoten neem ik daarbij graag op de koop toe. De posters met “Herberg nee” zullen langzaam maar zeker verdwijnen, verwacht ik. Als je de nieuwe burens eenmaal kent, dan horen ze er gewoon bij, zeker in Assendorp.

Uitgelicht: MICHEL **(27 jaar)**

Michiel was een echte levensgenieter. Hij voetbalde en was vaak te vinden in het uitgaansleven van Gouda, waar hij vandaan komt. Verslaafd was Michiel niet en is hij nog niet. Alleen zonder 'sjekkie' kan hij niet leven. Michiel rondde een opleiding tot kok en serveerder af. Hij ging echter werken in een compleet andere sector. Michiel werd wegmarkeerder en even later strepentrekker. Hij deed dit werk drie jaar met veel plezier.

Michiel werd uiteindelijk dakloos door familieomstandigheden. Zijn kleine nichtje van drie had bij het kinderdagverblijf verteld dat 'ome Michiel' haar had misbruikt. De mensen van het kinderdagverblijf geloofden het verhaal en brachten het naar buiten. Michiel kon praten wat hij wilde, maar zijn familie wilde niet meer naar hem luisteren. Ze hadden hun oordeel klaar. De zaak was nog niet nader onderzocht, maar Michiel besloot te vertrekken. Hij zwierf drie weken rond op straat en sliep onder bruggen en in de bosjes, totdat iemand hem vertelde dat hij terecht kon bij Joop van Ommen. Michiel ziet de toekomst rooskleurig tegemoet en hoopt een nieuwe baan te vinden.

Mensen als Joop zijn uniek: hij handelt zonder aanzien des persoon, vanuit het hart, vanuit het gevoel. Nu de opvang achter de WRZV-hallen verdwijnt en overgaat naar een nieuwe locatie voor De Herberg, zou je haast vervuld raken van melancholie, ware het niet dat Joop zelf altijd heeft gezegd dat zijn ultieme doel was dat de opvang achter de WRZV-hallen niet meer nodig zou zijn.

Joop, het heeft lang, veel te lang geduurd, maar eindelijk is het dan zover. Succes heeft vele vaders en laat mij je daarom op het hart drukken dat er zonder de WRZV-hallen nooit een Herberg zou zijn geweest. Joop, ik ben blij dat ik je ooit heb leren kennen'.

10. Iedereen helpt mee

‘Joop’

In de WRZV-hallen helpt iedereen elkaar. Rob Kuijpers is medeoprichter van de jongerenkerk GODfashion in Zwolle. GODfashion vindt sinds enkele jaren haar domicilie in de WRZV-hallen. Maandelijks vinden er vieringen plaats. De mensen van GODfashion betrekken de dak- en thuislozen bij hun activiteiten door de deuren letterlijk en figuurlijk wijd open te zetten en helpen daar waar nodig is.

‘Als ik op die avond naar de WRZV rijd zal ik voor het eerst in mijn leven een Joop van Ommen ontmoeten en spreken. Ik ken de man niet. Ik vraag me af of ik hem meneer of Joop zal noemen als ik hem straks zie.

Omdat ik wat van hem wil, heb ik een kruiwagen mee. Daarnaast heb ik via internet me een beetje in hem verdiept.

Hij doet iets met daklozen en is iemand met wie je beter geen ruzie kan maken.

Hij schijnt veel te praten, mooi taalgebruik te hebben en wel hart voor zwakken te hebben.

Die avond zit ik aan zijn tafel in zijn sfeervolle kantoor.

Ik vraag hem of ik met mijn jongerenkerk GODfashion in zijn hal mag. Elke maand, ca 1500 bezoekende jongeren. We hebben behoefte aan een passende locatie, maar we hebben niet echt veel geld.

Ik zie mezelf daar nog zitten: In mijn spijkerbroek en shirt naast een forse man met zwart overhemd en zwarte broek.

Het gekke: het lijkt wel alsof we die avond tussen 22.00 uur en 23.00 uur vrienden worden.

Het klikt.

Is dat zijn geheim? Zijn magie om mensen in te nemen, voor zichzelf en zijn passie te winnen? Of is het de chemie tussen hem en mij?

Maar feit is dat we een biertje drinken en goede afspraken maken.

Dan volgen er twee jaar waarin we elkaar steeds spreken en maandelijks ontmoeten.

Soms is hij boos op ons. Meestal niet.

Hij noemt zichzelf geen christen, maar heeft zijn naaste meer dan lief.

Hij heeft een hekel aan kerkstructuren en hypocrieten, maar houdt van christenen die zich inzetten voor zwaksten.

En elke keer als ik hem spreek gaat het ook over onze “kinderen”. De mijne zijn 16 tot 25 jaar oud en bezoekers van de Zwolse jongerenkerk, de zijne zijn van alle leeftijden en liggen achter de hal in de opvang.

Maar als we GODfashion vieren zijn de nooddeuren in de hoek altijd open en blijkt de drempel vrij laag.

Tijdens zo’n viering overziet Joop, vanaf zijn balustrade als een Napoleon de zaal. Vaak

Uitgelicht: BARRY (29 jaar)

Barry woonde twee jaar samen toen zijn relatie stukliep omdat er teveel meningsverschillen waren. Barry vond een eigen appartementje in de nabije omgeving van zijn ex-vriendin, maar werd nog dagelijks geconfronteerd met haar, omdat haar twee kinderen elke dag weer briefjes en tekeningen bij Barry door de brievenbus schoven. Dit maakte de situatie er niet prettiger op. De kinderen waren dol op Barry en misten hem. Barry ploeterde voort totdat hij op een dag zijn jongste zusje zag verongelukken. Hierdoor raakte Barry totaal in de put. Hij kreeg verkeerde vrienden, raakte aan de drugs en kreeg torenhoge schulden. Bij zijn ouders kon Barry al lang niet meer terecht omdat ze het nooit eens waren geweest met zijn relatie. Barry raakte zijn baan en zijn huis kwijt en belandde op straat. Hij kwam in Enschede bij het Leger des Heils terecht, maar raakte steeds verder in de put. Hij zag zelf in dat het zo niet verder kon en vanuit die positie 'verkaste' hij naar Zwolle. Zo kwam hij ook in Zwolle bij het Leger des Heils terecht, maar de situatie was er niet anders dan in Enschede. Hij kreeg uiteindelijk ruzie met het personeel, waardoor hij voor een half jaar werd geschorst.

Barry belandde uiteindelijk bij de WRZV hallen. Hij is sinds die tijd geheel clean gebleven. De band met Joop doet veel denken aan een vader/zoonrelatie. Ze hebben veel voor elkaar over en behandelen elkaar met respect. Barry hoopt op een huisje nabij de WRZV hallen, zodat hij kan blijven 'bijklussen'. Met zijn timmermansdiploma en vakmanschap zou hij zo weer aan het werk moeten kunnen.

ziet hij tussen het publiek verdwaalde schapen van zijn eigen stal. Onze herberg bleek voor hen ook open.

Op deze zondagavond sta ik na afloop om 22.30 uur met hem te praten in een bijna lege zaal.

Een boomlange magere man komt aanlopen en vraagt, bijna nederig of Joop een plekkie voor hem heeft. Joop kijkt op en spreekt de man vaderlijk maar op barse toon toe: 'Ja, die plek heb ik wel voor je, maar je gooit me dus niet weer iemand van z'n matras af hè, zoals eergisteren.. Je pakt een lege matras en daarmee klaar. Begrepen? Geen gedonder.'

De man antwoordt bedremmeld dat hij zich netjes zal gedragen.

Dan zegt Joop met opeens opvallend milde toon: "En loop nog even door de keuken en vraag even een plak brood, je hebt volgens mij de hele dag nog niet gegeten."

Dat is Joop.

Herbergier 1e klas'.

11. Media, prijzen en onderscheidingen

WRZV in de media

In de loop der jaren verwierf Joop van Ommen met zijn unieke vorm van dak- en thuislozenopvang steeds meer bekendheid in het land. Media en instanties wisten hem te vinden en vice versa. Een kleine greep uit de honderden koppen in verschillende kranten en tijdschriften:

Bij de opening in 1988 van de WRZV-hallen: ‘Niemand buitenspel bij WRZV’

1994: ‘Geert Kuper (reclassering) en Joop van Ommen luiden de noodklok: Aanklacht tegen hulpverlening’

1994: ‘Neem criminelen in dienst. Hoe wil je ze hebben: door het raam of via de balie?’

1996: ‘Ga maar naar Joop, die laat je niet staan’

1996: ‘Jonge criminelen verdienen een nieuwe kans’

1996: ‘Bij Van Ommens WRZV-hallen staat de deur altijd open’

1996: ‘Voor dak- en thuislozen gaan deuren WRZV-hallen niet dicht: Die stuur je toch niet weg’

1997: ‘Zwolse bevolking weet Rooie Joop nu te vinden’

1998: ‘WRZV: een club van en voor iedereen’

2001: ‘Joop van Ommen bezorgd over nieuwe dagopvang daklozen: Bonjour geen oplossing voor zorgmijders’

2001: ‘Op de bres voor behoud WRZV-hallen – pleidooi Margriet Meindersma’

2001: ‘Steun voor WRZV-hallen groeit snel’

2002: ‘Uitgeprocedeerde asielzoekers komen massaal naar WRZV-hallen’

2002: ‘Miljoenen naar het voetbal, maar voor Herman geen hulp’

2003: ‘Dak boven je hoofd in thuisloze Herberg’

2004: ‘Kamer steunt uitzetbeleid Verdonk: Joop van Ommen gaat door tot “het gaatje”

2004: ‘Gemeente wil sloop zwervervrijstaat “Putje van Zwolle”

Joop was ook regelmatig te zien op televisie. In 1998 was hij te gast bij Catherine Keijl, in het programma ‘Catherine’. In 1999 maakte de NCRV de tweedelige documentaire ‘Uit de Bajes’ over Joop’s inzet voor ex-gedetineerden. In de zomer van 2004 besteedde het nieuws- en actualiteitenprogramma Netwerk ruime aandacht aan de WRZV-opvang en de beoogde verhuizing naar de Terborchstraat. Joop liet regelmatig zijn mening horen op RTV-Oost en SBS6 besteedde in het voorjaar van 2004 in Beschuit met Muisjes aandacht aan de geboorte van Vicky. Vicky is het dochttertje van ouders die een tijdlang achter de WRZV-hallen verbleven, maar door de inzet van Joop van Ommen en het RIBW anderhalve week voor de bevalling een flatje in Holtenbroek wisten te bemachtigen.

Prijzen en onderscheidingen

In 1988 kreeg een jongerenproject waarbij woningcorporatie Savo, Stad en Welzijn en Joop van Ommen betrokken waren de Hein Roethofprijs voor de succesvolle bestrijding van jeugdcriminaliteit.

In 2000 werd Joop door onderscheiden tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

In 2002 ontving Joop de Harry Stapel-prijs, een prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan een persoon of organisatie die zich heeft ingezet voor het bevorderen van sport voor iedereen.

Eregalerij Westerbork

In 1998 was het portret van Joop te bewonderen in een eregalerij in Kamp Westerbork. De portretten waren gemaakt in opdracht van het Comité 4 en 5 mei, vanwege het 50-jarig bestaan van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Een groep Nederlanders was gevraagd een persoonlijke 'held' voor te dragen. Zo koos Premier Kok voor Willy Brandt en de voorkeur van de Drentse Commissaris Relus ter Beek ging uit naar verzetsstrijder Johannes Post. Directeur van de PvdA in Amsterdam Gert-Jan Leerink, destijds fractievoorzitter van de PvdA Zwolle, droeg Joop van Ommen voor. Leerink schreef er een radiocolumn over.

'In het najaar van 1999 werd mij in de nadagen van mijn Zwolse politieke leven de eer gegund om eens in de twee weken voor Radio Zwolle een column uit te spreken. Columnist zijn, zo had ik al snel in de gaten, is veel leuker dan fractievoorzitter zijn van de PvdA in de gemeenteraad. Als columnist mag je namelijk zeggen wat je vindt zonder dat je wordt tegengesproken door mensen die zeggen dat a) je dit helemaal niet vindt b) je dit überhaupt niet zou mogen vinden en c) dit natuurlijk niet betekent dat men het niet met je eens is. Een van de personen waar ik absoluut een column aan wilde wijden, was Joop van Ommen. Ik schreef:

Joop

"Toen Harry Jonkman van het Nationaal Comité 4 en 5 mei me vorig jaar tussen bus en trein vroeg bij wie ik zou durven aankloppen als ik morgen –om wat voor reden dan ook- plotseling zou moeten onderduiken noemde ik de naam Joop van Ommen. Omdat Joop bij mijn weten nog nooit iemand op de stoep heeft laten staan.

Joop is tot veel in staat. Zo heeft hij mij eens laten meeklappen met Benny Neyman. Neem van mij aan, dan beschik je over overtuigingskracht. Joop is wereldberoemd in Zwolle. Hij belichaamt de Zwolse American Dream: van taxichauffeur tot directeur, en heeft een zeldzaam groot hart. Maar zoals dat gaat met wereldberoemde mensen, is er naast bewondering ook afgunst. Wat moet zo'n volkse jongen met een Mercedes? Het is

Uitgelicht: HENNY (38 jaar)

Henny is geboren in Nieuw Guinea, waar zijn vader werkte als zendeling. Toen hij tien was verhuisde het hele gezin naar Nederland. De ouders van Henny waren streng maar rechtvaardig, dus er moest altijd goed gepresteerd worden. Dit leidde tot goede schoolresultaten en Henny startte uiteindelijk hoog opgeleid een eigen bedrijf. Hij trouwde en kreeg twee kinderen. Maar hij raakte aan de drank en zijn relatie liep uiteindelijk uit op een fiasco. Henny moest zijn huis verkopen en zette zijn bedrijf op andermans naam.

Op dit moment heeft hij nog wel een aandeel in het bedrijf, maar is hij niet meer de wettige eigenaar. Henny vertrok naar zijn moeder in Utrecht en verbleef daar een tijdje. Maar zijn kinderen smeekten hem om terug te komen naar Zwolle. Zo kwam hij terecht bij Joop van Ommen. Hij heeft wekelijks contact met zijn kinderen en ook met zijn ex-vrouw is er nog een goede band. Henny is bezig een woning te zoeken. Hij wil stoppen met drinken en zijn oude leventje weer oppakken. Henny ziet achter de hal dat er genoeg mensen helemaal ten onder gaan aan hun verslaving en dat is het laatste wat hij wil. Voor hem zelf, maar zeker ook voor de kinderen. Overdag is Henny achter de schermen bezig met zijn bedrijf. Henny is dankbaar dat hij bij Joop terecht kan, want anders had hij grote kans gehad in de bosjes te belanden.

misschien deze afgunst die er voor zorgt dat Joop niet alleen iets onverzettelijks, maar ook iets verongelijkts in zijn voorkomen heeft. Zien jullie niet, zo straalt hij uit, dat ik me het apelerus ren om voor nop het werk te doen dat duur betaalde welzijns-instellingen laten liggen? Waarom wordt het me zo moeilijk gemaakt?

Tja, Joop, dat komt misschien omdat je pijnlijk blootlegt dat het hart al lang niet meer de enige leidraad is op de markt van welzijn en geluk. ‘Verkeerde doelgroep’, ‘geen indicatie’, ‘geormerkt budget’; een wereld vol hokjes. Val je buiten de hokjes dan heb je pech. Dit werd pijnlijk zichtbaar toen Zwolle in de koude winter van ’96 voor het eerst met een grote groep daklozen te maken kreeg. Geen enkele reguliere instelling gooide spontaan de deuren los. Weken werd er vergaderd, want wie zou al die extra inspanningen betalen? ‘Eerst rekenen, dan helpen’ is de policy. En wie zoals Joop wel eerst helpt blijft vervolgens met de rekening zitten. Want het opvangen van daklozen is toch niet de taak van een sporthal? Maar daarmee houdt de ergernis niet op. Valt de komst van de dramaschool wat duurder uit, dan tilt de raad er een paar miljoen bij. Telefooncentrale stadhuis kost een miljoen meer? De gemeentelijke beurs ligt al op tafel. Maar als in de WRZV-hallen wekelijks bingo wordt georganiseerd om de begroting sluitend te krijgen, dan hoor je al snel dat er in die hallen ook maar wat wordt aangerommeld. Je zou er strontchagrijnig van worden.

Ik was het gesprek met Harry Jonkman van het Nationaal Comité al weer lang vergeten toen ik vorig jaar op 5 mei de koningin op het journaal een portrettengalerij met eigentijdse helden zag openen. Wim Kok vertelde iets over zijn ‘held’ Willy Brandt. En daar, naast Brandt, hing het portret van Joop van Ommen. Joop belde me een dag later. Zijn dochter, op huwelijksreis naar de Canarische Eilanden had die morgen de Telegraaf opengelegd en was zich rot geschrokken van een levensgroot portret van Joop tussen Kok en Majesteit. Joop was er stil van, en dat is niet zo handig aan de telefoon.

Nu is Joop natuurlijk geen heilige. Hij heeft zo nu en dan een grote mond, trapt regelmatig tegen schenen en is een gewiekst zakenman. Maar mensen met een hart als dat van Joop zijn met een lantarentje te zoeken. En omdat ik zo naïef ben te geloven dat het goede het kwade altijd de baas wordt, ben ik er van overtuigd dat de foto van Joop in deze portrettengalerij niet de laatste blijk van waardering zal zijn geweest. Op een dag zal hij de erkenning krijgen die het verongelijkt gezicht doet opklaren. Zijn eigen WRZV-hallen zullen te klein zijn voor alle mensen die dit succes met hem willen delen. Dat is immers een bekend fenomeen: na de oorlog hoorde iedereen bij het verzet”.

We zijn vijf jaar verder. Joop en zijn WRZV-hallen krijgen de waardering die ze toekomt, en eerlijk is eerlijk, ook de politiek verdient een compliment dat na jaren van geleur en getrek eindelijk ‘De Herberg’ haar poorten opent. Hoewel Joop natuurlijk uniek is, weet ik ondertussen dat er gelukkig in iedere stad wel een Joop rondloopt. Alleen heet Joop dan Wim, Zati, of José. Zorg er voor dat je bij ze in de buurt blijft”.

Herberg-concept vindt navolging

In Kampen wordt door gemeente, woningcorporatie deltaWonen en RIBW hard gewerkt aan een dag- en nachtopvang voor dak- en thuislozen. Verantwoordelijk wethouder Jan Wieten overlegt regelmatig met zijn Zwolse collega Jaap Hagedoorn om ervaringen uit te wisselen. Alhoewel de voorziening in Kampen in een enigszins andere vorm zal worden gerealiseerd, is het Herberg-concept als uitgangspunt genomen.

‘In Kampen wordt al lang gesproken over iets te doen voor dak- en thuislozen. Het Leger des Heils ving tot eind jaren ’90 van tijd tot tijd mensen op in de stad, maar stopte er mee omdat de medewerkers de toenemende problematiek niet meer konden hanteren. De huidige dak- en thuisloze is vaak niet alleen iemand die geen dak meer boven zijn of haar hoofd heeft, maar kampt veelal ook met drugs-, alcohol-, of psychiatrische problematiek, of combinaties van deze problemen. Een van de oorzaken van de toenemende problematiek is de vermaatschappelijking van de zorg. Hierdoor worden mensen vanuit de intramurale zorg terug in de maatschappij geplaatst, terwijl ze dit eigenlijk niet, of nauwelijks kunnen. Feitelijk is het er tot vandaag niet van gekomen, om in Kampen zelf iets te doen aan deze problematiek. Zwolle was toch als centrumgemeente verantwoordelijk voor de maatschappelijke opvang? Samenwerking tussen Kampen en Zwolle was er nauwelijks, zeker niet voor de gemeentelijke herindeling in 2001. Vanaf 2001, direct na de fusie van Kampen en IJsselmuiden en met de komst van de netwerkstad Zwolle-Kampen, zijn er grote veranderingen gekomen en werd de samenwerking tussen ons steeds meer opgepakt en werd beter, ook op sociaal gebied. De eerste resultaten van directe samenwerking waren o.a. het DATO-project, de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers in de regio Zwolle.

Tegelijkertijd werd Kampen van een redelijk in zichzelf gekeerde gemeente, een middelgrote stad met bijna 50.000 inwoners. Kampen opende zich voor de buitenwereld en werd steeds toegankelijker door de komst en doortrekking van de N50 en andere grote infrastructurele werken, als de toekomstige aanleg van de Hanzelijn. Daarnaast krijgt de stad steeds meer te maken met typische grootstedelijke problematiek als drugsverslaving, overlast en criminaliteit. De laatste jaren neemt hierdoor onder andere de problematiek van de dak- en thuislozen zodanige vormen aan, dat we het niet meer kunnen ontkennen, of bagatelliseren en er echt iets aan moeten gaan doen. Ik merk dat de oorspronkelijke weerstand en ontkenning de laatste jaren wel afneemt. De mensen begrijpen dat er iets moet gebeuren, maar niet in hun omgeving. Dat is de NIVEA-gedachte. Opvang is prima, maar Niet In mijn Voor En Achtertuin.

Na een symposium in Kampen over dak- en thuislozen eind 2002, waarin klip en klaar werd aangetoond dat je niet meer kunt doen alsof de problematiek niet bestaat, kreeg ik

Uitgelicht: LEENDERT (54 jaar)

Leendert is geboren en getogen in Haarlem. Na een welvarende jeugd trouwde hij en werd vader van twee kinderen. Het noodlot sloeg echter toe. Leendert was 28 toen zijn vader overleed. Leenderts vrouw verongelukte onderweg naar de begrafenis. Zijn wereld stortte als een kaartenhuis in. Hij werd depressief opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis. Zijn kinderen werden in een pleeggezin geplaatst. Toen Leendert hoorde dat de kinderen seksueel werden misbruikt door hun pleegvader bedacht hij zich geen moment en stak de man neer. Hij werd opgepakt en kreeg 18 maanden cel. Toen hij vrij kwam verhuisde hij naar Hoorn waar hij opnieuw trouwde. De relatie liep echter stuk en Leendert keerde terug naar Haarlem. Hij ging werken in een strandhotel in Zandvoort als kok. In de winter was het rustig in Zandvoort, dan verbleef Leendert bij zijn broer en schoonzus in Amsterdam. Alsof de dood als een rode draad door zijn leven liep stierf zijn broer op een dag aan een hersenbloeding. Leendert bleef bij zijn schoonzus en ze kregen een steeds hechtere band. De twee kinderen van zijn schoonzus konden echter niet wennen aan de situatie. De moeder koos voor de kinderen en Leendert kon vertrekken. Hij verbleef een paar dagen bij het Leger de Heils en sliep in treinstellen. Omdat hij vond dat het zo niet verder kon besloot hij samen met een vriend de trein naar Zwolle te nemen. Uiteindelijk kwamen ze terecht bij Joop van Ommen. Leendert heeft nu de kans om de dingen op een rijtje te zetten en een besluit te nemen over zijn toekomst.

in 2003 van de gemeenteraad 50.000 euro tot mijn beschikking om de mogelijkheden te onderzoeken en met voorstellen te komen. In het kader van de netwerkstad was ik in contact gekomen met mijn Zwolse collega Jaap Hagedoorn. De problematiek in Zwolle was van een zodanige omvang geworden dat nieuwe voorstellen als het “Herberg-concept” werden onderzocht op hun haalbaarheid in Zwolle. Onze samenwerking werd intensiever, zeker toen duidelijk werd dat het Kampen zeer serieus was om de opvangmogelijkheden in Kampen zelf voor de Kamper dak- en thuislozen te onderzoeken. Wij kregen de beschikking over allerlei informatie, zodat we zelf niet meer het wiel uit hoefden te vinden en daardoor kwamen we in Kampen steeds verder met het vinden van oplossingen. Daarbij werden de resultaten van de samenwerking steeds zichtbaarder, wat onder andere heeft geresulteerd in het toelaten van ca. 5 zwaar verslaafden tot de Zwolse gebruikersruimte aan de Pannenkoekendijk en het ter beschikking stellen van middelen uit het Grotestedenbeleid voor de Kamper opvang.

Begin 2004 heb ik hier in Kampen een kleine kerngroep in het leven geroepen, waarin de gemeente als regisseur optreedt, deltaWonen voor huisvesting zorgt en het RIBW de hoofdlijnen op het gebied van begeleiding op zich neemt. Begin oktober 2004 heb ik de plannen gepresenteerd om tot daadwerkelijke eigen opvang te komen in een pand dat ideaal lijkt voor dak- en thuislozenopvang. Op dit moment, eind 2004, zitten we midden in een bijzonder heftig en emotioneel proces met de mensen uit de omgeving van het pand.

Een van de achterliggende redenen om het proces mede onder druk te zetten was het sloop- en herbouwplan van de Hanzewijk in Kampen. De 900 portiekflats in deze wijk zijn gebouwd in de jaren '50 en zijn aan verpaupering onderhevig. In de kelders onder deze flats houden zich momenteel dak- en thuislozen op, die letterlijk tevoorschijn zullen komen als we daar de boel gaan wegbreken in de komende jaren. Als we dan geen alternatief in de vorm van gecontroleerde opvang hebben, zal de overlast zich meer en meer over de stad gaan uitbreiden.

We praten in Kampen over in ieder geval twintig dak- en thuislozen, waarvan vijf tot tien drugsverslaafd zijn, een groot aantal alcoholverslaafd en ook een aantal met psychiatrische problematiek kampt. Naast de keuze van het pand, is de multiproblematiek van de Kamper dak- en thuislozen punt van heftige discussie met de buurt en in de gemeenteraad. Aan de dak- en thuislozenopvang hangt een kostenplaatje van jaarlijks ca. 400.000 euro. Veel mensen vragen zich af of de gemeente wel zoveel geld moet steken in een voorziening voor ca. twintig mensen. Hoewel ik ook zelf van mening ben dat het bijzonder veel geld is voor zo'n kleine groep mensen, vind ik wel dat, als je 24-uurs opvang wilt bieden, je ook de hiervoor benodigde middelen moet zien te vinden. Het pand dat we in gedachten hebben heeft drie verdiepingen en voldoet uitstekend aan de eisen van een dag- en nachtopvang. De voorziening in Kampen volgt niet één op één het Herbergconcept, want het zal geen voorportaalfunctie krijgen. Maar er komt wel dag- en

nachtopvang met de nodige begeleiding en beveiliging. De uiteindelijke invulling is nog in opbouw. We hebben ons in eerste instantie gericht op het vinden van een pand omdat daar, zoals in Zwolle blijkt en helaas nu ook in Kampen, nogal wat tijd mee gemoeid is in verband met procedures en bezwaren. Maar ik ga er vanuit dat we voor de verkiezingen in 2006 in Kampen dak- en thuislozenopvang hebben.

Kampen is zeer actief op preventief gebied. Een aantal partners zoals deltaWonen, de gemeente, Bemoeizorg en de wijkagent nemen deel aan het BOMP-verleg. (Bestuurlijk Overleg Moeilijk Plaatsbaren). Het BOMP houdt moeilijke gevallen in de gaten en probeert koste wat het kost uitzetting te voorkomen. Dat werkt prima. Ook kennen we hier in Kampen sinds de jaren '90 de zogenoemde Laatste-Kans-Woningen, uniek in Nederland. Dit zijn vier containerwoningen, die op de grens tussen woningbouw en industrie zijn geplaatst, waarin mensen die zeer veel overlast veroorzaken en niet meer in normale woonwijken te handhaven zijn, worden geplaatst. De bewoners krijgen hiermee een laatste kans. Ze hebben zich te houden aan de spelregels en moeten begeleiding van Bemoeizorg en Maatschappelijk Werk accepteren. De grond is geleverd door de gemeente, de woningcorporaties betaalde de units. Ook dit werkt prima, maar de vier woningen zitten nu vol.

Ik heb zeer veel respect voor wat Joop van Ommen gedaan heeft en nog doet, maar het moet niet zo hoeven zijn dat een particulier dak- en thuislozen op moet vangen. Dat is een taak van gemeente, woningcorporaties en/of zorg. Want het betreft hier een verschrikkelijk maatschappelijk probleem. De maatschappij kotst letterlijk steeds meer mensen uit, waaronder zeer kwetsbaren. Denk hierbij ook aan de grote aantallen uitgeprocedeerde asielzoekers, dankzij de "flinke tinussen-politiek" van een minister die 26.000 mensen uit wil zetten. Ik ben er van overtuigd dat een groot deel daarvan op straat terecht komt, omdat ze niet terug naar hun land van herkomst kunnen, of willen.

Ik denk dat gemeente Zwolle en omliggende gemeenten Joop van Ommen dankbaar moeten zijn. Als hij de mensen niet van de straat had gehouden was de problematiek nog veel en veel groter geweest. Maar ik zeg er direct bij dat particuliere opvang niet de oplossing is en zou moeten zijn. Ik denk dat De Herberg qua concept een betere oplossing is. Ten eerste leg je de verantwoordelijkheid daar neer waar die hoort, en ten tweede heb je op deze manier veel meer mogelijkheden om de dak- en thuislozen te sturen en te registreren. Ik ben dankbaar en erkentelijk voor de samenwerking met de gemeente Zwolle, maar ook ben ik onze partners in de opvang, deltaWonen en het RIBW veel dank verschuldigd. Zij nemen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid zeer serieus.

Ik voel me als bestuurder vaak machteloos. De symptoombestrijding van vele vormen van problematiek komt bij de gemeenten terecht. Gemeenten worden steeds meer het lekbak-

Uitgelicht: RITA (47 jaar)

Rita was een vrij moeilijk kind en had een lichte vorm van ADHD. Toen haar ouders scheidden ging het mis. Ze deed een zelfmoordpoging toen ze 13 jaar was en het ging steeds verder bergafwaarts met haar. Hierdoor liep haar Mavo-opleiding op niets uit. Ze raakte aan de drugs. Haar moeder verongelukte toen Rita 17 jaar was.

Rita ging op zich zelf wonen en werkte in hotels in Zandvoort en andere badplaatsen. Ze trouwde en kreeg twee dochters. De relatie liep stuk en Rita vertrok met haar twee kinderen. Ze ging naar Overijssel, waar ze een nieuwe man leerde kennen. Samen startten ze een escort-bureau op. Haar partner nam echter drugshoertjes in dienst die hij uitbetaalde met drugs. De politie kreeg lucht van de zaak en pakte het stel op. Rita kwam vrij omdat ze kon aantonen dat ze niets afwist van de praktijken van haar partner. Toen hij uiteindelijk uit de gevangenis kwam schopte hij Rita de straat op. Haar kinderen waren inmiddels volwassen en hadden een zelfstandig bestaan opgebouwd. Rita verbleef een aantal maanden bij haar ernstig zieke vader, maar deze wilde uiteindelijk dat ze vertrok. Ze had geen inkomsten en trok bij een vriendin in. Deze was echter verslaafd aan cocaïne. Rita besloot naar de WRZV-opvang te gaan. Overdag helpt ze me met de werkgroep met klussen in en rond de WRZV-hallen, waarvoor ze 20 euro in de week krijgt. Dit geld heeft ze hard nodig, want zonder uitkering is het moeilijk om in de primaire levensbehoefte te voorzien. Rita is Joop dankbaar dat ze hier mag verblijven. 'Ook vrouwen worden hier met respect behandeld', aldus Rita.

je van landelijke maatregelen. Er komen door de bezuinigingen steeds meer en ook steeds zwaardere taken op ons af. Daarnaast wordt de maatschappij steeds harder, intoleranter en onverdraagzamer. Een van de oorzaken is volgens mij dat we niet meer met elkaar praten en nauwelijks meer investeren in contact. Daar maak ik me grote zorgen om. Alhoewel ik in de afgelopen jaren steeds zakelijker ben geworden, heb ik nog steeds een idealistische kijk op de maatschappij van waaruit ik oplossingen zoek voor de problemen die we hebben. Ik ben en blijf zeer betrokken bij de onderkant van de samenleving. Wij hebben als maatschappij de taak voor de zwakkeren in de samenleving te zorgen. En op dat vleugje idealisme ben ik hartstikke trots. Het houdt me op de been'.

Tot slot

Het Putje is niet meer, de Herberg is geboren. Joop heeft bereikt wat hij wilde: iedereen onderdak. Gaat hij nu op zijn lauweren rusten? 'Welnee', verklaart hij nadrukkelijk. 'Ik blijf er op toezien dat mensen niet de straat op worden gejaast. Bovendien moet ik zorgen dat de dak- en thuislozen wat te doen houden. Het is toch geweldig dat je ze voor slechts twintig euro bovenop hun uitkering een hele week van de straat kan houden?' Joop is nog steeds een beetje verbaasd over de vaart waarmee De Herberg in het leven is geroepen. 'Ik dacht altijd dat ik nog eens een keer dood zou gaan aan al het werk wat ik aan de dak- en thuislozen had. Ik had niet verwacht dat het allemaal zo snel voor elkaar zou zijn.'

In dit boekje is slechts een kleine selectie opgenomen van de mensen die Joop in de afgelopen 16 jaar met raad en daad hebben bijgestaan. Hij wil hen, maar ook alle anderen die hem hebben geholpen vanuit de grond van zijn hart danken voor hun steun. 'Dankzij het vertrouwen van al deze mensen hebben we een goede oplossing als De Herberg nog mee mogen maken met elkaar'.

Zwolle, december 2004.

Literatuur:

Visiedocument 'Niemand kan het alleen' jan. 2002, Advies- en Onderzoeksbureau ES&E
Rapport 'Zwerven' Centrum voor Verslavingsonderzoek, maart 2003.

Archief Joop van Ommen

Artikelen Elan, NRC, Peper, Peperbus, Sassenpoorter, Sportaccom, Sport/Plus, Zwolse Courant/Stentor, Swollenaer, Telegraaf, Trouw, Volkskrant

Interviews met, en bijdragen van:

Eelke Blok, medewerker afdeling Leefbaarheid, Veiligheid en Bijzondere Doelgroepen
Gemeente Zwolle, eenheid Wijkzaken

Jan Franssen, CdK Zuid-Holland, oud-burgemeester Zwolle

Daan Geurs, coördinator Maatschappelijke Integratie Psychiatrisch Centrum Veldzicht,
wethouder Ommen, Bestuurslid Stichting Sociale Vrienden WRZVEgbert Gritter, direc-
teur RIBW

Jaap Hagedoorn, wethouder o.a. Maatschappelijke Opvang & Zorg Zwolle

Eddy van Hijum, Tweede-Kamerlid CDA, oud-fractievoorzitter Zwolle

Rob Kuijpers, mede-oprichter jongerenkerk GODfashion

Geert Kuper, medewerker afdeling Leefbaarheid, Veiligheid en Bijzondere Doelgroepen
Gemeente Zwolle, eenheid Wijkzaken

Gert-Jan Leerink, directeur PvdA Amsterdam, oud-fractievoorzitter Zwolle

Henk Jan Meijer, burgemeester Zwolle

Margriet Meindertsmas, Eerste-Kamerlid PvdA, oud-wethouder Zwolle

Joop van Ommen, directeur WRZV-hallen

Leen van Rij, directeur SAVO (nu deltaWonen), oud-voorzitter SSW

Roel ter Schure, districtschef District Midden Politie Regio IJsselland

Arie Slob, Tweede-Kamerlid, oud-fractievoorzitter Christenunie Zwolle

Gerrit Teunis, directeur Beter Wonen Hardenberg, voorzitter SSW

Freddie Trompetter, straatwerker SWZ

Eddy Veenstra, directeur Woningcorporatie SWZ

Co Verdaas, Tweede-Kamerlid PvdA

Fimme de Vries, maatschappelijk werker Zwolse Poort

Jan Wieten, wethouder van o.a. Maatschappelijke Opvang Kampen

Geïnterviewde bewoners van de dak- en thuislozenopvang WRZV:

Carla, David, Willy, Henk, Talash, Augustinus, Johan, Mohammed, Henk, Jelte, Eduard,
Jan, Nico, Michiel, Barry, Henny, Leendert, Rita, Marcel. (Achternamen zijn om priva-
cyredenen weggelaten).